

Op zoek naar een
geïntegreerd curriculum
voor Vensterschool Stadspark

Adviesrapport

Matti Blok

Op zoek naar een geïntegreerd curriculum voor Vensterschool Stadspark

Opdrachtgever: Vensterschool Stadspark, Mariëlle Reneman

Auteur: Matti Blok

Begeleiding: Jeannette Doornenbal

Projectgroep

Matti Blok	Projectleider lectoraat Integraal Jeugdbeleid/Hanzehogeschool Groningen
Gerry van Ewijk	Directeur Basisschool De Starter
Mariëlle Reneman	Locatiemanager Vensterschool Stadspark
Auckjen Hannema	Unit manager SKSG Kinderopvang “De poolster”
Anke van Duuren	Beleidsmedewerker OCSW, Dagarrangementen en combinatiefuncties
Janneke Koopman	Unit manager SKSG Kinderopvang (NSA deskundige)
Wendy Tol	Beleidsmedewerker OCSW, Dagarrangementen en combinatiefuncties
Nena Hageman	Studente RUG Pedagogiek

Stuurgroep

Jeannette Doornenbal	Lector Integraal Jeugdbeleid, voorzitter
Anita Schnieders	Beleidsmedewerker Dienst OCSW, Programma onderwijs en Jeugd
Martin Jan de Jong/ Susanne de Wit	Algemeen directeur/ beleidsmedewerker PO, WMOO
Petra Wolswijk	Manager SKSG Kinderopvang

*) Susanne de Wit heeft de plek van Martin Jan de Jong overgenomen vanaf april 2008

Vensterschool Stadspark/Lectoraat Integraal Jeugdbeleid, Hanzehogeschool Groningen
Groningen, augustus 2008

Inhoudsopgave

SAMENVATTING/ADVIES	4
1 INLEIDING	8
1.1 ACHTERGROND	8
1.2 AANLEIDING.....	9
1.3 PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN.....	9
1.4 ONDERZOEKSAANPAK	11
1.5 LEESWIJZER	12
2 ANALYSE HUIDIGE SITUATIE.....	13
2.1 KENGETALLEN VENSTERSCHOOL STADSPARK	13
2.2 KADERS EN BELEID	16
2.3 BEHAALDE RESULTATEN DOORGAANDE LIJN EN NASCHOOLSE ACTIVITEITEN.....	18
2.4 MENINGEN VAN BETROKKENEN.....	20
2.5 CONCLUSIE: STERKE EN ZWAKKE PUNTEN.....	22
3 DEFINIËRING EN DOELSTELLINGEN GIC.....	23
3.1 BEGRIIP GIC	23
3.2 DOELSTELLINGEN VAN HET GIC.....	24
3.3 KERNPARTNERS EN BONDGENOTEN.....	25
4 PEDAGOGISCHE PIJLERS: DE BASIS VAN ELK CURRICULUM	26
4.1 BALANS TUSSEN EXPLORATIE EN VEILIGHEID.....	26
4.2 BALANS TUSSEN SPANNING (LEREN) EN ONTSPANNING.....	26
4.3 BALANS TUSSEN ZINVOEL EN BETEKENISVOL LEREN.....	27
4.4 LEEROMGEVING	27
4.5 LEEFTIJDEN (ONTWIKKELINGSFASEN).....	28
5 SCENARIO'S.....	29
5.1 METHODISCHE VERANTWOORDING VOOR HET MODEL VAN SCENARIO-ONTWIKKELING.....	29
5.2 BESCHRIJVING SCENARIO'S.....	32
5.3 BEOORDELING SCENARIO'S	37
GERAADPLEEGDE BRONNEN.....	40
LIJST MET BIJLAGEN.....	42

Samenvatting/Advies

Een Vensterschool zou – meer dan een basisschool – iets extra's moeten bieden aan kinderen. Daar waar een basisschool zich vooral richt op het leerrendement van kinderen, zou een brede school zich meer moeten richten op de ontwikkeling en ontplooiing van alle kinderen in de breedste zin van het woord (Schreuder, Valkestijn & Mewissen 2008). Alle activiteiten die worden 'aangeboden' in brede school verband, zouden zowel moeten aansluiten bij interesses van kinderen als ook op wat ze op school en elders leren. Daarnaast zouden activiteiten ook leuk, ontspannend en uitdagend moeten zijn.

Vensterschool Stadspark heeft bovenstaande uitgangspunten indachtig, naar aanleiding van een evaluatie te kennen gegeven dat zij meer wil én zou kunnen betekenen ter bevordering van de ontwikkelingskansen voor kinderen. De verbinding tussen binnen- en buitenschools leren zou beter kunnen evenals de kwaliteit van het naschoolse aanbod, zo wordt verondersteld. De samenwerking tussen de verschillende betrokken instellingen bleek ook voor verbetering vatbaar; wellicht zou zelfs een ander organisatiemodel uitkomst kunnen bieden is gedachte. Dit heeft geleid tot een onderzoeksopdracht aan het lectoraat Integraal Jeugdbeleid van de Hanzehogeschool Groningen. De opdracht luidde: Wat is voor Vensterschool Stadspark – gezien hun situatie, mogelijkheden en wensen – inhoudelijk het meest wenselijke Geïntegreerde Curriculum (GiC) wat kan rekenen op voldoende draagvlak bij betrokkenen en dat haalbaar is gezien organisatie, samenwerking, personeel en middelen? Deze vraag is vertaald in de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoe ziet de huidige situatie binnen VS Stadspark er uit voor wat betreft de pijlers doorgaande lijn, binnen- en buitenschools aanbod en organisatie en samenwerking? Wat zijn daarin de sterke en de zwakke punten? (Analyse huidige situatie)
2. Wat wordt verstaan onder een GiC en wat moet ermee worden bereikt worden? (Definiëring en doelstellingen GiC)
3. Welke pedagogische inzichten zijn er, waar bij de uitwerking van een GiC, rekening mee moet worden gehouden?
4. Welke scenario's voor een GiC zijn er dan mogelijk voor Vensterschool Stadspark? (Scenario-ontwikkeling)
5. Wat is de wenselijkheid en haalbaarheid van deze scenario's, gezien het draagvlak bij betrokkenen en de aanwezige randvoorwaarden? (Vorbereiding advies)

Sterke en zwakke punten huidige situatie

Hoofdstuk 2 laat zien dat Vensterschool Stadspark zich de afgelopen jaren op een aantal punten sterk heeft ontwikkeld. We noemen de *good practices* zoals Startblokken voor jonge kinderen, Vreedzame school, Science-project en TOP voor de oudere kinderen. Het behouden en verder uitbouwen van deze ontwikkelingen is een must. Een ander sterk punt is het ontwikkelde binnen- en buitenschools aanbod voor de thema's sport en cultuur. Nauwe samenwerking van de NSA coördinator met de sport- en

cultuurcoördinator heeft hiertoe geleid. Verder zijn ouders zeer tevreden over de professionaliteit van de medewerkers van de naschoolse opvang, met uitzondering van de tussen-de-middag opvang.

Daarnaast zijn er ook zwakke punten benoemd. Dat betreft ten eerste de kwaliteit van de Tussen de Middag Opvang (TMO) en het NSA-aanbod (naschoolse activiteiten). De kwalitatief matige begeleiding bij zowel de TMO als de NSA is hier mede debet aan. Het draait bijna volledig op stagiaires. Mogelijk heeft dit ook effect op de beperkte deelname van vooral de oudere kinderen aan de NSA. Dat is het tweede zwak punt. Waar het bij de *good practices* is gelukt om samenhang te creëren, is dat niet of nauwelijks gelukt voor het NSA aanbod. Het gebrek aan samenhang binnen het naschoolse aanbod is daarmee het derde zwakke punt. Ten vierde ontbreekt het aan betrokkenheid van het onderwijs bij de totstandkoming van de naschoolse activiteiten. In algemene zin ontbreekt het aan structurele samenwerking tussen onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. Dit komt vooral door het gebrek aan sturingsmogelijkheden van ‘bovenaf’ wat het gevolg is van het feit dat de Vensterschool een samenwerkingsverband is van gelijkwaardige partners. Dat is het vijfde zwakke punt. Dit resulteert in de volgende verbeterpunten:

1. Professionalisering TMO en NSA;
2. Vergroting deelname van vooral oudere kinderen aan NSA/kinderwerk;
3. Sterkere samenhang tussen schoolse curriculum en naschoolse activiteiten;
4. Samenwerking en aansturing regelen.

Begrip en doelstellingen GiC

In en rond brede scholen circuleren meerdere begrippen die te maken hebben met de pijlers Doorgaande lijn in de dag en Binnen- en buitenschools aanbod, bijvoorbeeld dagarrangement, verplichte verlengde schooldag, levensecht leren, naschoolse opvang en naschoolse activiteiten. In dit project introduceerden we de term Geïntegreerd Curriculum (GiC). In hoofdstuk 3 onderscheiden we dit begrip van de andere termen en definiëren we GiC als: een integraal ontwerp en uitvoering door onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk van een doorgaande lijn in de dag. De doelstelling die met een GiC wordt nagestreefd is het behouden én verhogen van het ontwikkelingsrendement van alle kinderen van 4 tot 12 jaar door verdieping aan te brengen middels een bredere/rijkere (leer- en) ontwikkelomgeving. Daarbij zijn de kerndoelen van het Primair Onderwijs en de Daltonprincipes: vrijheid in gebondenheid, samenwerking en zelfstandigheid, leidend.

Ontwikkelingsrendement bestaat naast leerrendement uit nog twee elementen, te weten eigen talentontwikkeling en burgerschapsvorming. Omdat de basis wordt gelegd op de basisschool, is de Vensterschool Stadspark van mening dat voor alle activiteiten in brede school verband, de kerndoelen en Daltonprincipes leidend zouden moeten zijn.

Deze doelstelling heeft geleid tot het bepalen van wat in het vervolg de kernpartners zijn genoemd: onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. Zij zijn de partijen die verantwoordelijk zijn voor de

ontwikkeling en uitvoering van een GiC. De andere organisaties (o.a. Bibliotheek, GGD, COP, Zernike College) die participeren in Vensterschool Stadspark noemen we bondgenoten

Pedagogische pijlers

In hoofdstuk 4 zijn er vijf pedagogische pijlers benoemd waaraan elke GiC moet voldoen. Deze pijlers zijn tot stand gekomen door een analyse te maken van belangrijke pedagogische en psychologische inzichten over wat verschil maakt voor de ontwikkeling van kinderen c.q. wat bijdraagt aan de verhoging van het ontwikkelingsrendement. De pijlers zijn: het vinden van een balans tussen uitdaging en veiligheid, tussen spanning en ontspanning en tussen zinvol en betekenisvol leren. Pijler vier is de leeromgeving waarin centraal moeten staan: leerling, kennis, gemeenschap en opdracht. De laatste pijler is leeftijd/ontwikkelingsfasen. Een GiC voor jonge kinderen ziet er anders uit dan voor oudere kinderen omdat zij andere ontwikkelingsbehoeften hebben.

Scenario-ontwikkeling

In hoofdstuk 5 is gewerkt met een kwadrantenmodel bestaande uit twee assen: 1) samenwerking van gelijkwaardige partners versus centrale regie bij het onderwijs; 2) vrijwillige versus verplichte deelname aan opvang en NSA/kinderwerk. De eerste as heeft te maken met de constatering dat het momenteel ontbreekt aan regie, wat leidt tot onvoldoende afstemming en inhoudelijke samenhang. De tweede as heeft én te maken met de lage deelnemersaantallen én de doelstelling om alle kinderen meer ontwikkelkansen te bieden. Dit model is uitgewerkt in drie scenario's A, B en C die verschillen op aspecten als visie, programma, samenwerking, management & organisatie, systemen en middelen.

Scenario A is het meest vergaande scenario: er is sprake van één kindorganisatie van onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. De kernpartners ontwikkelen gezamenlijk een integraal verplicht aanbod van onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk en zijn integraal verantwoordelijk voor de uitvoering hiervan. Scenario C is het minst vergaand. De organisatievorm van samenwerking van gelijkwaardige partners blijft bestaan. Dit samenwerkingsverband gaat gericht werken aan de gewenste kwaliteitsverbetering van het NSA en de TMO door nadrukkelijk de pedagogische pijlers uit te werken. Scenario B is een tussenvariant. Het naschoolse deel is niet verplicht; wel is de regie centraal belegd zodat er sprake is van één kindorganisatie die werkt aan een afgestemd aanbod tussen onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk.

Wenselijkheid en haalbaarheid van deze scenario's (advies)

De scenario's zijn voorgelegd aan experts en ouders en kinderen. Duidelijk is geworden dat om aan de doelstelling voor een GiC te willen voldoen, slagvaardigheid en regie van groot belang zijn. Alleen op deze manier wordt bereikt dat de kernpartners onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk een kwaliteitsslag kunnen maken. Een keuze voor een samenwerkingsmodel waarin de regie belegd is, is daarom wenselijker dan een model op basis van gelijkwaardigheid. Op basis van gesprekken met ouders en kinderen wordt een verplichte deelname aan het niet-schoolse aanbod onwenselijk geacht. De focus zal

niet zozeer gericht moeten zijn op het ontwikkelen van een geschikt naschools aanbod voor alle kinderen, maar juist op het vinden van een goede aansluiting bij wat kinderen en ouders willen en wat van uit onderwijs oogpunt wenselijk is. Het moet gaan om het stimuleren van talenten op en buiten school via persoonlijke begeleiding en coaching. Het 'ontwikkelarrangement' per kind zal dus verschillen. De één zal bijvoorbeeld bij een sportvereniging gaan, de ander neemt deel aan een project na school en weer een ander volgt een cursus weerbaarheid.

Het advies is de Vensterschool Stadspark te laten ontwikkelen naar scenario B: de regie is belegd bij het onderwijs en de naschoolse opvang en activiteiten zijn niet verplicht, maar worden gebruikt voor verdieping en verbreding, zodat alle kinderen hun eigen ontwikkeling kunnen doormaken. Indien er voor dit scenario wordt gekozen, dan is het van belang dat er bestuurlijke afspraken gemaakt worden waaraan de kernpartners zich binden en dat er een regisseur wordt aangesteld met mandaat. Onder leiding van deze regisseur (bij voorkeur uit het onderwijs) werken de kernpartners in interdisciplinaire zelfsturende teams aan een concrete uitwerking van scenario B. De teams krijgen de opdracht om gezamenlijk een ontwikkelingsarrangement uit te werken voor de kinderen uit een bepaalde leeftijdsgroep (onder-, midden- of bovenbouw). Daarbij wordt er nadrukkelijk samengewerkt met ouders en kinderen. De teams krijgen middelen voor professionele ondersteuning en begeleiding. Het werken in interdisciplinaire zelfsturende teams moet geleidelijk ingevoerd worden. Het verdient aanbeveling om dit stapsgewijs te doen. Tussentijdse monitoring van de effecten op het ontwikkelingsrendement van kinderen is wenselijk, zodat er waar nodig bijgesteld kan worden.

1 Inleiding

1.1 *Achtergrond*

Brede scholen zijn een relatief nieuw verschijnsel. In Groningen werden in 1995 – als eerste in Nederland – de brede scholen, Vensterscholen geheten, opgericht. Nog geen twaalf jaar later zijn er landelijk ongeveer 1000 brede scholen gerealiseerd (Jaarbericht Brede school 2007). Brede scholen zijn scholen die beseffen dat zij ‘het alleen niet kunnen’. De school heeft ondermeer schillen nodig van zorg en welzijn, van sport en van cultuur om alle kinderen alle kansen te bieden die ze nodig hebben.

Bij de voorbereiding van de oprichting van de eerste Vensterscholen in de stad Groningen is het concept Vensterschool ontwikkeld. Vensterscholen zijn gericht op het bieden van kansen aan kinderen in achterstandsituaties (dieptestrategie), maar ook op een onderwijs- en opvoedingsomgeving die goed is voor alle kinderen (breedtestrategie). Daarom kennen Vensterscholen drie hoofddoelstellingen: het bieden van betere ontwikkelingskansen voor kinderen van 0 tot 15 jaar; het verbeteren van het opvoedingsmilieu en het vergroten van de maatschappelijke betrokkenheid.

Via zeven pijlers willen Vensterscholen effecten realiseren op deze drie hoofddoelstellingen. De pijlers zijn: doorgaande lijn in onderwijs en opvoeding; integraal werken en samenwerken instellingen; binnen- en buitenschoolse activiteiten; ouderbetrokkenheid; sluitend zorgsysteem, sociale cohesie en wijkverbetering en benutten van gebouwen.

Vensterschool Stadspark startte officieel in september 1999. Het initiatief voor een Vensterschool in de Stadsparkwijken werd genomen door de gemeente Groningen. De motivatie van de instellingen in de wijk die deelnamen betrof de behoefte aan een betere afstemming van de diverse activiteiten met als doel om een beter leer- en opvoedingsklimaat voor de jeugd te kunnen bieden. De deelnemende instellingen werkten tot dan toe onafhankelijk van elkaar in de wijk. De betrokken instellingen van Vensterschool Stadspark zijn in elkaars nabijheid gehuisvest. De instellingen die samenwerken zijn: Openbare Daltonschool De Starter, SKSG Kinderopvang, het buurtcentrum, COP groep (peuterspeelzalen), Zernike college, W.A. van Lieflandschool, GGD, Scoutinggroep Groningen, Bibliotheek, Muziekschool en diverse sportverenigingen.

De grote lijnen binnen de Vensterschool Stadspark worden uitgezet door een plangroep onder leiding van een locatiemanager. Deze is in dienst bij de Gemeente Groningen. In de plangroep zijn de deelnemende instellingen vertegenwoordigd. De rol van de locatiemanager is een soort van spil of trekker, zonder bevoegdheden naar andere partijen toe. In de plangroep worden verschillende activiteiten uitgezet. De activiteiten die zij uitvoeren vallen onder één van de zeven pijlers van de Vensterschool. Uit een evaluatiestudie van Van der Vegt, Studulski e.a. (2004) naar het functioneren van de Vensterscholen, blijkt dat de Groningse Vensterscholen hun doelstellingen voor een groot deel behalen, maar dat er ook nog het een en ander te verbeteren valt. De belangrijkste verbeterpunten die zij noemen, zijn:

- De pijlers zijn niet nauwkeurig genoeg benoemd;
- De aansluiting basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs is onvoldoende;
- Er is onvoldoende inhoudelijke koppeling tussen binnen- en buitenschoolse activiteiten;
- Dikwijls ontbreekt het “wij-gevoel” nog.

Ook uit een kadernotitie van de dienst OCSW van de gemeente Groningen (OCSW, 2005), blijkt dat er een verbeterslag moet worden gemaakt. Daarin wordt ondermeer gepleit voor een gefundeerd programma van binnen- en buitenschoolse activiteiten, evaluatie en monitoring van de effecten op de jeugd en betere organisatie en sturing van de Vensterscholen (van project naar permanente voorziening).

1.2 Aanleiding

De ontwikkelingen zoals beschreven in de vorige paragraaf, hebben de plangroep van de Vensterschool Stadspark doen nadenken over de toekomst. Onder leiding van een nieuwe locatiemanager heeft de plangroep in september 2007 de wens uitgesproken dat de verbinding tussen binnen- en buitenschoolse activiteiten sterker moet worden gemaakt, opdat de Vensterschool beter en meer bijdraagt aan de realisering van de ontwikkelingskansen van de kinderen. Het bevorderen van het leerrendement van kinderen is een primaire taak van het basisonderwijs. Buiten school ontwikkelt een kind zich ook. Dat gebeurt thuis, in de buurt, bij verenigingen en op de naschoolse opvang (zie bijlage 2). De Vensterschool kan door middel van de verschillende schillen die zij bevat (o.a. opvang, welzijn, cultuur, sport, buurtwerk) meer dan een basisschool alleen, iets extra's bieden dat aansluit bij wat kinderen interesseert (eigen talentontwikkeling) en wat nodig is voor de vorming van democratisch burgerschap. Meer inhoudelijke samenwerking tussen school, opvang en NSA/kinderwerk zou dit mogelijk moeten maken. Deze wens van de plangroep heeft geleid tot de volgende onderzoeksvraag: is een zogenaamd geïntegreerd curriculum (GiC) voor de Vensterschool Stadspark wenselijk en haalbaar en wat betekent dat voor de vorm en inhoud ervan? In deze inleiding gaan we verder in op de probleemstelling, de onderzoeksvragen en de aanpak waarvoor in dit project is gekozen.

1.3 Probleemstelling en onderzoeksvragen

De centrale vraag in dit onderzoek is hoe een GiC voor Vensterschool Stadspark eruit zou kunnen zien, zowel qua inhoud als vorm. Een GiC dat voldoet aan een aantal voorwaarden:

- Het is gebaseerd op inzichten uit theorie en praktijk over wat het verschil maakt voor de ontwikkeling van kinderen;
- Er bestaat draagvlak bij betrokkenen dat wil zeggen bij de plangroep, bestuurders, ouders, leerlingen en professionals;
- Het is haalbaar in de zin van betaalbaar en uitvoerbaar door professionals.

Het onderzoek moet resulteren in een advies over welk GiC wenselijk en haalbaar is voor Vensterschool Stadspark op basis waarvan de stuurgroep een gefundeerd besluit kan nemen over de verdere stappen.

Deze vraag is vertaald naar de volgende probleemstelling:

Wat is voor Vensterschool Stadspark – gezien hun situatie, mogelijkheden en wensen – inhoudelijk het meest wenselijke GiC dat kan rekenen op voldoende draagvlak bij betrokkenen en haalbaar is gezien organisatie, samenwerking, personeel en middelen?

De probleemstelling onderzoeken we door een antwoord te formuleren op de volgende deelvragen:

1. Hoe ziet de huidige situatie binnen VS Stadspark er uit voor wat betreft de pijlers doorgaande lijn, binnen- en buitenschools aanbod en organisatie en samenwerking? Wat zijn daarin de sterke en de zwakke punten? (Analyse huidige situatie)
2. Wat wordt verstaan onder een GiC en wat moet ermee worden bereikt worden? (Definiëring en doelstellingen GiC)
3. Welke pedagogische inzichten zijn er waar bij de uitwerking van een GiC, rekening moet worden gehouden? (Pedagogische pijlers)
4. Welke scenario's voor een GiC zijn er dan mogelijk voor Vensterschool Stadspark? (Scenario-ontwikkeling)
5. Wat is de wenselijkheid en haalbaarheid van deze scenario's, gezien het draagvlak bij betrokkenen en de aanwezige randvoorwaarden? (Voorbereiding advies).

De vragen zijn als volgt uitgewerkt:

Ad 1: Analyse huidige situatie

- Hoe ziet Vensterschool Stadspark er uit (kengetallen school en buurt)?
- Wat zijn de relevante (wettelijke) kaders en beleid?
- Wat doet ze nu (huidig aanbod binnen de twee pijlers = inhoud)?
- Hoe wordt dit uitgevoerd (op basis van de pijler samenwerking)?
- Wat heeft het opgeleverd?
- Wat vinden de plangroepleden? Wat zou anders/beter moeten en waarom?

Ad 2: Definiëring en doelstellingen GiC

- Hoe wordt het begrip GiC afgebakend?
- Wat zijn de doelstellingen die Vensterschool Stadspark met een GiC wil bereiken?

Ad. 3: Pedagogische pijlers

- Waaraan moet een GiC voldoen op basis van bestaande pedagogische theorieën?

Ad 4: Scenario-ontwikkeling

- Met welke aspecten dient verder rekening gehouden te worden?
- Zijn er vergelijkbare scenario's te ontwikkelen die de besluitvorming over de toekomstige richting kunnen funderen?

Ad 5: Voorbereiding advies

De laatste stap is de 'toetsing' van de wenselijkheid en haalbaarheid van deze scenario's. Vragen die in deze fase worden beantwoord zijn:

- Hoe worden de scenario's beoordeeld op wenselijkheid en haalbaarheid gelet op de huidige situatie, de doelstellingen en pedagogische pijlers?
- Wat zijn hierover de meningen van betrokken actoren (experts, ouders, plangroep, leerlingen, professionals)?

1.4 Onderzoeksaanpak

Voor de beantwoording van bovenstaande onderzoeksvragen zijn verschillende activiteiten uitgevoerd. De aanpak die hierin is gevolgd, staat voor elke onderzoeksvraag beschreven in de betreffende hoofdstukken. Hieronder staan de activiteiten per deelvraag in een notendop:

Ad 1: Analyse huidige situatie

- Desk research naar interne (beleids)documenten en evaluatieverslagen;
- Gesprekken met Vensterschool partners (de leden van de plangroep).

Ad 2: Definiëring en doelstellingen GiC

- Bestudering van Vensterschool documenten;
- Discussiebijeenkomsten met de projectgroep.

Ad. 3: Pedagogische pijlers

- Literatuurstudie naar pedagogische en psychologische elementen die van evident belang zijn voor kinderlijke ontwikkeling;

Ad 4: Scenario-ontwikkeling

Tijdens deze fase hebben ten eerste een aantal procesactiviteiten plaatsgevonden:

- Draagvlak creëren bij de achterban (onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk) door het agenderen van het project tijdens reguliere en ingeplande bijeenkomsten;
- Raadplegingen onder professionals van de Vensterschool (plangroepleden, leerkrachten, groepsleidsters), leerlingen en ouders.

Daarnaast hebben we een aantal inhoudelijke activiteiten uitgevoerd:

- Ontwikkeling van een werkmodel voor de scenario-ontwikkeling;
- Verkennende studie naar praktijkvoorbeelden in Nederland door het afleggen van een aantal werkbezoeken en naar (internationale) voorbeelden door het bestuderen van o.a. websites, onderzoeken en artikelen.

Ad 5: Voorbereiding advies

Voor de voorbereiding van het advies, is tijdens de fase van scenario-ontwikkeling gesproken met:

- financiële deskundigen van de Werkmaatschappij Openbaar Onderwijs (WMOO) en de SKSG Kinderopvang Groningen om een eerste financiële doorrekening te maken;

- ouders op een ouderbijeenkomst waar de plannen zijn voorgelegd en besproken;
- experts uit het land over de wenselijkheid en haalbaarheid van de plannen op basis van hun kennis en ervaring. In de bijlage is een lijst met geraadpleegde experts te vinden.

Het advies is aangeboden aan de stuurgroep, die beslist of en zo ja welk scenario de komende jaren verder wordt ingevuld en/of uitgevoerd.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk twee vindt u de resultaten van analyse van de huidige situatie. Hoofdstuk 3 gaat over de definiëring van het GiC en de daarbij beoogde doelstellingen. Hoofdstuk 4 beschrijft de pedagogische pijlers die vanuit de theorie van belang worden geacht. In hoofdstuk 5 is de totstandkoming van scenario's voor een GiC voor Vensterschool Stadspark toegelicht en zijn de scenario's beschreven. In de laatste paragraaf van hoofdstuk 5 worden de scenario's kritisch tegen het licht gehouden op basis van wenselijkheid en haalbaarheid. Aan de hand van die beoordeling is het advies opgesteld, dat is bijgevoegd als managementsamenvatting.

2 Analyse huidige situatie

Dit hoofdstuk gaat over de vraag hoe de huidige situatie er uit ziet in Vensterschool Stadspark voor wat betreft de pijlers: doorgaande lijn, binnen- en buitenschoolse activiteiten en organisatie en samenwerking. Wat zijn daarin de sterke en zwakke punten? Op basis van deskresearch zijn de volgende aspecten verkend en onderzocht:

- Kengetallen over de school en de buurt;
- Achterliggend beleid en kaders voor Vensterscholen in Groningen;
- Behaalde resultaten qua activiteiten aanbod;
- Organisatie en samenwerking.

Daarnaast is gesproken met twaalf leden van de plangroep (zie bijlage 4) om hun meningen te achterhalen over de behaalde resultaten tot nu toe. Dit ging zowel over de kwaliteit van de doorgaande lijn, het activiteiten aanbod als over de organisatie en samenwerking. De analyse is gebaseerd op de situatie zoals deze was in het schooljaar 2007/2008.

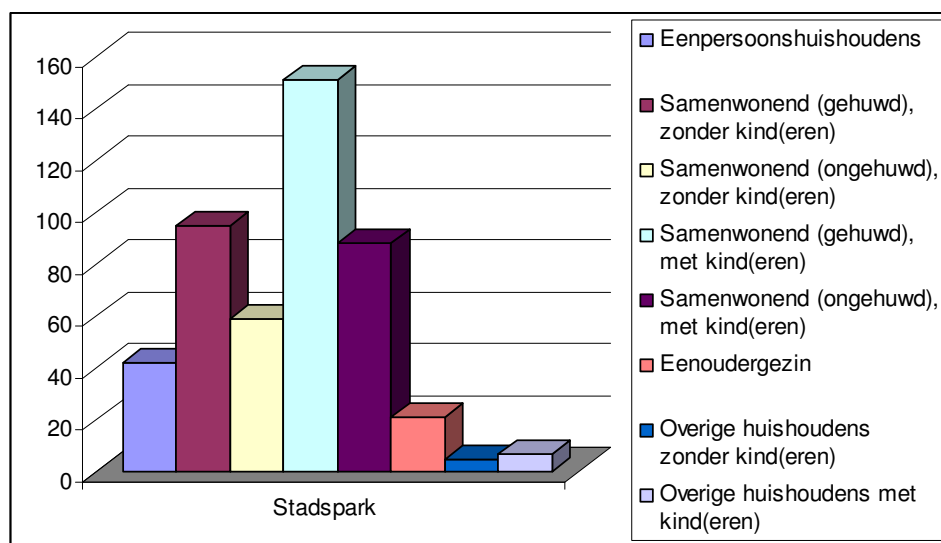
2.1 *Kengetallen Vensterschool Stadspark*

Ter introductie geven we een aantal beschikbare kengetallen van Vensterschool Stadspark en de buurt. Hiermee geven we een indicatie van de samenstelling van de buurt, de populatie leerlingen, ouders en de medewerkers. Vooraf is het goed om te noemen dat de basisschool De Starter en de kinderopvang (De Poolster) een groter voedingsgebied hebben dan de NSA. De kinderen die deelnemen aan de naschoolse Vensterschool activiteiten komen uit de buurten direct rondom het buurtcentrum. De meeste kengetallen (huishoudens, inkomens) gaan dan ook over de buurt Stadspark, het voornaamste voedingsgebied van de Vensterschool.

Huishoudens

Het aantal huishoudens ligt in Stadsparkwijken net boven de 400. Iets meer dan helft betreft gezinnen met kinderen. Eenoudergezinnen komen weinig voor; slechts circa 5% van de huishoudens is een eenoudergezin.

Figuur 1: Absolute aantallen huishoudens, 2007 - Stadspark

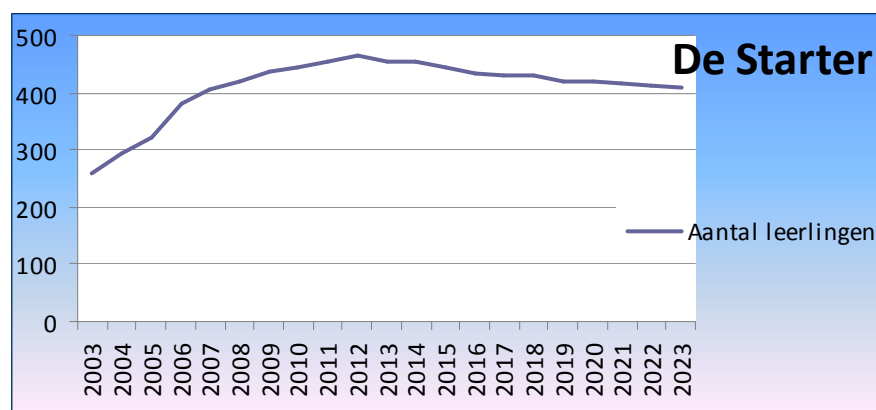
Bron: DIA

De inkomensgegevens (CBS, regionale inkomensverdeling) van de huishoudens laten zien dat er geen huishoudens vallen binnen de categorie “laagste inkomen” (minder dan € 22.600). Meer dan tweederde van de huishoudens heeft een inkomen tussen de €22.600 en € 41.500, de “middelste categorie. Ongeveer 30% van de huishoudens valt in de “hoogste” categorie, meer dan € 41.500. Over het opleidingsniveau zijn helaas geen gegevens beschikbaar.

Leerlingpopulatie

Het aantal leerlingen van basisschool De Starter is de afgelopen jaren sterk gegroeid. Op dit moment zijn er ongeveer 400 leerlingen. In het jaar 2000 waren het er nog 161. De prognose is dat het leerlingenaantal de komende jaren ongeveer gelijk blijft. De directie schat het aantal zorgleerlingen op ongeveer 30 (10%) en het aantal (hoog) begaafde leerlingen (I.Q.) op ongeveer 60 (15%).

Figuur 2: Leerlingenprognose Basisonderwijs De Starter 2007

Bron: Gemeente Groningen

Kenmerkend voor basisschool De Starter is dat de leerlingen niet uitsluitend uit de buurt Stadspark komen. Meer dan de helft komt uit nabije buurten of zelfs uit andere wijken van de stad (zie onderstaande bron). Er zijn ongeveer drie keer zoveel kinderen in de leeftijdsgroep van 4-12 jaar dan de groep 0-5 jaar.

Tabel 1: Leerlingen naar leeftijdsgroep De Starter

De Starter	0-5 jaar	4-12 jaar	%
Zeeheldenbuurt	7	29	8%
Rivierenbuurt	8	27	8%
De Wijert-Noord	6	12	4%
Laanhuizen	13	29	9 %
Grunobuurt	12	41	12%
Corpus den Hoorn-noord	7	14	5 %
Corpus den Hoorn-zuid	8	33	9 %
Stadspark	50	149	45 %

Bron: Leerlingen Basisonderwijs 2007 – Gemeente Groningen

Personeel

In totaal zijn er 88 personen werkzaam binnen de Vensterschool Stadspark. Dit betreft niet de instellingen die op stadsniveau betrokken zijn zoals de bibliotheek en de GGD. Het gaat om de mensen die werkzaam zijn bij De Starter, het buurtcentrum, kinderdagverblijf, peuterspeelzaal (COP) en Vensterschool Stadspark (OCSW).

Tabel 2: Werkzame personen Vensterschool Stadspark

Instelling	Medewerkers	Fte's
De Starter	2 leidinggevenden 28 leerkrachten 4 klassenassistenten 2 conciërges 2 administratief	23
Buurtcentrum	1 zakelijk leider 2 beheerders 2 medewerkers 2 medewerkers NSA-coördinatie (SKSG) 22 stagiaires Circa 70 vrijwilligers	5*
BSO De Poolster	14 groepsleidsters/pedagogisch medewerkers 1 unitmanager	10*

	1 locatiecoördinator 1 assistent leidinggevende 1 administratief medewerker	
COP Groningen (peuterspeelzaal)	1 leidinggevende 1 medewerker peuterspeelzaal	1,6*
Vensterschool	1 locatiemanager	0,4
Totaal	88 medewerkers en stagiaires	40

Bron: Vensterschool Stadspark

*) schatting

2.2 *Kaders en beleid*

Omdat Vensterschool Stadspark een samenwerkingsorganisatie is van verschillende instellingen, zijn verschillende wettelijke kaders en beleid van toepassing. We noemen het lokaal integraal jeugdbeleid, de Wet op het Primair Onderwijs, de Wet op de Kinderopvang, de motie Aartsen/Bos die scholen per 1 augustus 2007 verplicht ouders op hun verzoek een dagarrangement aan te bieden. Op deze kaders gaan we kort in.

Wat betreft het *gemeentelijk jeugdbeleid*. Zoals al in paragraaf 1.1 is aangegeven, is mede op basis van een evaluatiestudie naar de vensterscholen in de stad (Van der Vegt, Studulski e.a., 2004) door de dienst OCSW de nota “Opgroeien met de Vensterschool” opgesteld. In deze nota wordt de verdere ontwikkeling van de Vensterscholen bewust in samenhang met het gemeentelijk integraal jeugdbeleid gebracht. De Vensterschool moet een samenwerkingsverband zijn in de wijk, waar verbinding moet worden gelegd tussen de drie leefwerelden thuis, school en de vrije (speel)tijd. Het biedt de kinderen en hun ouders een programma voor ontwikkelingsstimulering, opvoedingsondersteuning en maatschappelijke participatie in de directe leef- en schoolomgeving. De gemeente ziet de Vensterscholen als infrastructuur voor het jeugdbeleid in de wijk, waarbinnen succesvolle activiteiten en projecten door verschillende instellingen in samenhang worden uitgevoerd.

In de nota wordt een aantal inhoudelijke keuzes voorgesteld. Voor de pijler *doorgaande lijn* zal gefocust moeten worden op de professionalisering van de TMO; extra aandacht voor aansluiting PO naar VO; verbeteren doorgaande lijn de dag middels nieuwe dagarrangementen en combinatiefuncties; functioneel uitbouwen van overgang voorschoolse periode naar basisschool en de verlengde schooldag inzetten voor leerlingen met grote taalachterstand (schakelklassen). Voor de pijler *binnen- en buitenschoolse activiteiten* moet de aandacht uitgaan naar een volwaardig curriculum voor naschoolse activiteiten gecombineerd met opvang; versterken van de samenhang tussen kinderwerk en naschoolse activiteiten; structurele plaats voor sport in het basisaanbod en de personele competenties van de professionals. Voor de pijler *Integrale aanpak en samenwerking tussen instellingen* moet gefocust worden op formalisering van de samenwerking; blijven garanderen van de vernieuwingskracht; een nieuwe structuur die samenwerken aan een gemeenschappelijk programma mogelijk maakt; een bestuursvorm die voldoet aan de voorwaarden voor evenwichtige sturing en de relevante competenties voor locatiemanager, (school)leiders en professionals van de Vensterschool.

De Wet op het Primair Onderwijs kent een aantal belangrijke elementen waarmee rekening moet worden gehouden. De leerplicht geldt voor alle kinderen vanaf 5 jaar. Vanaf de eerste dag van de maand nadat een kind 5 jaar wordt tot het einde van het schooljaar waarin het 16 jaar is geworden is een kind leerplichtig. In de praktijk is het zo dat eigenlijk alle kinderen vanaf hun vierde jaar naar school gaan. In de kerndoelen staat beschreven wat een leerling aan het einde van de basisschool moet kennen en kunnen. Om hiervoor richtlijnen te geven heeft het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) de kerndoelen basisonderwijs opgesteld. Deze moeten ook de aansluiting met het voortgezet onderwijs garanderen. De schooltijden en lesuren in het basisonderwijs vallen ook binnen de kaders van de Wet op het primair onderwijs. Het schoolbestuur bepaalt echter - met instemming van de ouders - de maximale lengte van de schooldag en de urenverdeling tussen de onderbouw en bovenbouw. Het minimum aantal lesuren van groep 1 tot en met 8 op de basisschool is 7.520 uur. Scholen bepalen zelf hoe zij deze uren over de leerjaren verdelen. Leerlingen in de eerste vier leerjaren moeten tenminste 3.520 uur les krijgen; in de laatste vier leerjaren is dit 3.760 uur. Het schoolbestuur bepaalt ook hoe het lesrooster en de pauzetijden eruit zien. Er is geen maximum aantal lesuren per dag. Scholen moeten wel zorgen voor een evenwichtige verdeling van activiteiten over de dag. De komende jaren zal er verder nog meer aandacht worden besteed aan de invoering van het passend onderwijs. Passend onderwijs gaat over leerlingen die wegens een stoornis of handicap geen regulier onderwijs kunnen volgen. Zij zullen aangepast onderwijs moeten kunnen volgen op een reguliere school. Het streven is om in 2011 een nieuwe wet hiervoor te hebben ingevoerd.

De Wet Kinderopvang valt sinds 2007 onder het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Deze wet regelt de financiering en kwaliteit van de kinderopvang. Onder kinderopvang wordt verstaan: dagopvang voor kinderen van nul tot vier jaar, buitenschoolse opvang voor basisschoolkinderen, opvang in ouderparticipatiecrèches en gastouderopvang. Tussen-de-middag opvang valt dus niet onder deze wet. In de toekomst is de overheid van plan om ook de peuterspeelzalen en de VVE (Vroeg- en Voorschoolse Educatie) onder de Wet Kinderopvang te laten vallen. Wat betreft de financiering: ouders sluiten een overeenkomst met het kindercentrum of het gastouderbureau en betalen zelf de totale rekening voor de kinderopvang. Werkende ouders kunnen via de Belastingdienst een tegemoetkoming van de overheid krijgen. De bijdrage van de werkgevers is daarin opgenomen. Hoe meer de ouders verdienen hoe minder zij terugkrijgen. Niet-werkende ouders kunnen in sommige gevallen ook een beroep doen op een tegemoetkoming. Over kwaliteit van de opvang zegt de wet dat de houder van een kindercentrum verantwoorde kinderopvang aanbiedt, waaronder wordt verstaan opvang die bijdraagt aan een goede en gezonde ontwikkeling van het kind in een veilige en gezonde omgeving. De gemeente is verantwoordelijk voor de controle op de kwaliteit; die controles worden uitgevoerd door de GGD.

Als gevolg van de motie Van Aartsen-Bos en de wetswijziging die de verantwoordelijkheid voor de tussenschoolse opvang bij de scholen heeft gelegd, zijn scholen wettelijk verplicht om voor-, tussen- en naschoolse opvang te organiseren als ouders dat wensen. Deze verplichting maakt het mogelijk voor werkende ouders om hun kind tussen 07.30 uur en 18.30 uur op school te laten zijn. Zo'n geheel aan

opvang, onderwijs en vrijetijdsactiviteiten wordt ook wel een dagarrangement genoemd. De brede school leent zich bij uitstek voor het organiseren van dagarrangementen, omdat er vaak al sprake is van samenwerking van de basisschool met buitenschoolse partners zoals de peuterspeelzaal, buitenschoolse opvang, kinderwerk en instellingen voor sport en cultuureducatie. Met name in de naschoolse deel wordt veel samengewerkt met andere organisaties die naschoolse activiteiten aanbieden. Het ministerie van OCW heeft tot 2008 100 miljoen euro subsidie beschikbaar gesteld voor het organiseren van dagarrangementen.

2.3 Behaalde resultaten doorgaande lijn en naschoolse activiteiten

Deze paragraaf gaat over de resultaten van het (niet-schoolse) aanbod zoals dat tot op heden is ontwikkeld in Vensterschool Stadspark en over een aantal kansrijke huidige ontwikkelingen. Omdat dit onderzoek is gericht op de twee pijlers doorgaande leer- en opvoedingslijn en naschoolse activiteiten, gaan de beschreven resultaten alleen over deze twee pijlers. De overige Vensterschoolactiviteiten komen niet aan bod.

Aanbod en bereik activiteiten

De BSO¹ bestaat uit voorschoolse opvang (VSO) en de naschoolse opvang (NSO). De VSO en NSO worden verzorgd door medewerkers van de SKSG; de TMO door ouders, stagiaires en vrijwilligers onder verantwoordelijkheid van de basisschool. Het aantal leerlingen dat gebruik maakt van de VSO is te verwaarlozen. Bijna alle kinderen maken gebruik van de TMO en circa 100 kinderen (van 4 tot 12 jaar) van de NSO.

Wat betreft de naschoolse activiteiten (NSA) is er een onderscheid tussen de activiteiten die door de werkgroep activiteiten wordt georganiseerd en de activiteiten die door uitsluitend door de BSO worden georganiseerd. Er zijn dus naast de NSA activiteiten BSO- activiteiten die de BSO-medewerkers zelf organiseren. De BSO-activiteiten gaan in overleg met de werkgroep waar ook de NSA in vertegenwoordigd is. Tevens is het mogelijk dat kinderen die gebruik maken van de BSO, deel kunnen nemen aan de NSA. De NSA worden georganiseerd onder leiding van de NSA-coördinator. Daarbij wordt de samenwerking met de muziekschool, sportverenigingen, bibliotheek en verschillende andere organisaties gezocht. De inhoud van de NSA wordt bekend gemaakt via de zogenaamde activiteitenladders en is verdeeld over vier perioden per schooljaar. Per week worden er verschillende activiteiten georganiseerd. De naschoolse activiteiten die plaatsvinden zijn ondermeer gericht op taalontwikkeling, muziek, koken, knutselen, kunst & cultuur, sport en ontspanning.

Ook op de opvang is een breed aanbod van activiteiten voor kinderen. Niet alles is afgestemd op de NSA, mede omdat de visie van de BSO anders is: samen spelen, samen delen. Spelenderwijs gaan kinderen met elkaar om. In contact met andere kinderen en leidsters leren zij niet alleen de ander, maar

¹ BSO= Buitenschoolse opvang bestaande uit voor- en naschoolse opvang, de tussen de middag opvang (TMO) valt onder verantwoordelijkheid van de school

ook zichzelf kennen. Dit is vanuit de SKSG Kinderopvang een belangrijke meerwaarde van de opvang in groepen. Voor de oudere kinderen worden speciale activiteiten georganiseerd (Topgroep). Verder sluit de opvang zich aan bij sportclubjes in de wijk en doen kinderen mee met deze activiteiten.

Ruim 150 kinderen per week maken gebruik van het NSA aanbod. Uit een inventarisatie van de NSA over 2007 blijkt dat er per NSA-periode (waarvan er vier per jaar zijn) gemiddeld zo'n 15 activiteiten worden aangeboden voor groep 1 t/m 8. Het aantal leerlingen dat deelneemt in een periode ligt gemiddeld om en nabij de 180. Daarvan heeft de helft vanuit de BSO deelgenomen en de andere helft direct via de NSA. Het bereik in de groepen 1 t/m 4 is groter dan onder de groepen 5 t/m 8. De jongste groep is twee tot drie keer zo groot als de oudste groep. Uit de telling van de laatste periode uit 2007 is op te maken dat er op maandagen en dinsdagen twee keer zoveel leerlingen mee hebben gedaan aan de activiteiten dan op de woensdag t/m vrijdag. Hierbij moet worden opgemerkt dat het aanbod op maandagen en dinsdagen in die periode ook groter was.

Voorbeelden van integrale programma's en best practices

Startblokken programma: Dit ontwikkelingsgerichte programma is gestart in 2004. Daarbij wordt er gewerkt met de volgende partners: de onderbouw van De Starter, de COP, kinderdagverblijf Rakkerbak en de Poolster. Het ABCG biedt ondersteuning. Het doel van het Startblokkenprogramma is met name dat professionals leren ontwikkelingsgericht te werken. Het aantal kinderen dat hier aan meedoet, is ongeveer 60. Ouders worden geïnformeerd over de methodiek. De ervaring is dat de leeromgeving sterk verbeterd is en dat de leiding zich er meer bewust van is dat gerichte interactie en spelondersteuning belangrijk zijn. Dit is een goed voorbeeld van een sterke doorgaande lijn van zowel binnen- als buitenschools leren.

Science: Het Science-project is het samengaan van de vakken scheikunde, natuurkunde, biologie, verzorging en techniek in de praktijk. De aanpak kenmerkt zich door praktisch bezig zijn, leren door doen en zelfstandig onderzoek. Er wordt een doorgaande leerlijn ontwikkeld. Door de Science vakken al jong en op een aansprekende manier aan te bieden (peuterspeelzaal) wordt de interesse voor science gewekt. Er is gewerkt aan het ontwikkelen van een schools en naschools aanbod, de bouw van een ervaringsruimte voor peuters en een Science inrichting van de buitenruimte (ontdekkplein voor de 2-6 jarigen). De ontwikkeling bevindt zich in de testfase. Het moet nog worden geïmplementeerd in alle groepen en in de NSA. Het sterke aan dit project is dat het een doorgaande lijn van voorschool (VVE) tot en met het voortgezet onderwijs wil bewerkstelligen. Het project is geïnitieerd door een nauwe samenwerking tussen De Starter en het Zernike College.

Topgroep: Binnen de Vensterschool is een zogenaamde Topgroep ingezet om de oudste kinderen van de BSO te blijven boeien, zodat ze niet voortijdig de naschoolse opvang verlaten. Vanaf oktober 2004 is het Topprogramma actief om binnen de oudste naschoolse opvangsgroepen de oudere kinderen meer zelfstandigheid te bieden. Het idee is door de SKSG Kinderopvang overgenomen. In samenwerking met de NSA coördinator en de leerlingenraad van de Starter wordt een activiteitenprogramma opgezet. De basisschool De Starter introduceert een programma Streetwise waar kinderen leren om veilig om te gaan

met het verkeer. De NSA coördinator speelt op deze ontwikkeling in door middel van het aanbieden van activiteiten op andere locaties en gericht op zelfredzaamheid van de oudste kinderen. Bij kinderen wordt individueel gekeken waar hun behoefte ligt om zelfstandigheid en zelfredzaamheid te ontwikkelen. In de jongste groepen van de BSO wordt het fundament hiervoor aangelegd door gaande weg meer zelfstandigheid te geven, bijvoorbeeld door kinderen vast kennis te laten maken met verkeersregels. Ondanks dit programma is de deelname van de oudste kinderen niet significant gestegen.

2.4 Meningen van betrokkenen

Op basis van gesprekken met leden uit de plangroep (zie bijlage voor lijst) en signalen van ouders en kinderen is een beeld gevormd van de sterke en de zwakke kanten van de binnen- en buitenschoolse activiteiten en de doorgaande lijn en de organisatie en samenwerking. Het gaat hier dus niet over feiten maar over meningen van betrokkenen.

Binnen- en buitenschools en doorgaande lijn

Ouders zijn zeer te spreken over de buitenschoolse opvang (BSO), in het bijzonder over de professionaliteit van de medewerkers, zo blijkt uit een behoeftepeiling onder ouders over de BSO (Vyvoj, 2006). De tussen de middag opvang (TMO) is een verantwoordelijkheid van de school. Veel ouders ervaren de TMO als de zwakste schakel van het dagarrangement. Er wordt tijdens de TMO ook niet veel georganiseerd, terwijl toch het overgrote deel van de kinderen gebruikmaakt van de TMO. De groepen zijn dus groot. Het is lastig om voldoende en kwalitatief goed personeel te werven, laat staan om een gevarieerd activiteitenaanbod neer te zetten.

De NSA draait vooral op vrijwilligers en stagiaires, wat als een zwak punt wordt gezien. De NSA coördinator heeft een te beperkt aantal uren om de stagiaires inhoudelijk goed aan te kunnen sturen en een goed pedagogisch klimaat te garanderen. Dit vinden de meeste leden van de plangroep niet positief in het kader van zowel de handhaving van eenzelfde pedagogisch klimaat als de inhoudelijke kwaliteit van de activiteiten. Dit wordt door het onderwijs en de opvang zo ervaren. De thema's van de activiteiten staan dan wel vast, maar de invulling ervan is een taak van de stagiaires. Daarom hebben plangroepleden ook twijfels over de pedagogische kwaliteit. Om dit te verbeteren is onlangs vanuit het kindercentrum de Poolster een begeleidster specifiek verantwoordelijk voor het pedagogische klimaat. Zij geeft begeleiding aan de stagiaires en geeft ondersteuning bij de organisatie en uitvoering van de activiteiten.

De plangroepleden veronderstellen dat veel oudere kinderen niet deelnemen aan de NSA/BSO, omdat zij lid zijn van een club of vereniging of geen zin hebben. De kinderen die wel op NSA/BSO zitten, worden juist moeilijk toegeleid naar het verenigingsleven, zo is de ervaring. Dit zou een andere verklaring kunnen zijn dat de deelname aan de NSA vooral van de oudere kinderen minder is. Ook denken sommige plangroepleden dat een kind op een dag bij deelname te veel verschillende gezichten ziet, wat tot gevolg kan hebben dat ze niet meer deelnemen.

Wat opvalt, is dat zowel NSA/kinderwerk als de school een grote afstand ervaren tot elkaar. De indruk bestaat bij sommige plangroepleden dat leerkrachten de naschoolse activiteiten vooral als bezighoudingsactiviteiten zien, waardoor kinderen te weinig worden uitgedaagd. De school geeft aan dat ze behoefte heeft aan meer verdieping in het buitenschoolse aanbod. Het NSA/kinderwerk geeft aan dat de kinderen door de leerkrachten nauwelijks gestimuleerd worden om aan de activiteiten na schooltijd deel te nemen. Van afstemming en samenwerking is nauwelijks sprake.

Bijna alle leden van de plangroep vinden dat de activiteiten binnen de BSO en NSA meer zouden moeten worden bepaald vanuit het onderwijs (en dus de leerling). Er is nu onvoldoende afstemming tussen de leerkracht van de school en de mensen van de NSA en BSO. Een leerkracht weet nu vaak niet eens wat een leerling in de BSO of NSA doet. Wel wordt door middel van het doorgeven van gegevens van leerkracht naar BSO getracht de samenwerking te verbeteren. De integrale programma's zoals beschreven in de vorige paragraaf worden vaak aangehaald als goede voorbeelden, daarnaast worden de naschoolse activiteiten op de thema's sport en cultuur ook genoemd als goede voorbeelden. Op deze thema's worden binnenschoolse activiteiten georganiseerd, die samenhang vertonen met het naschoolse aanbod. Een goede samenwerking met de sport- en cultuurcoördinator is hiervoor een veel genoemde reden.

Tot slot vinden enkelen dat er meer buurtgericht gewerkt zou kunnen worden, waarbij ook betrokkenheid van ouders en bedrijven een belangrijk onderdeel zou moeten zijn. Er zal dan wel regie plaats moeten vinden. Niet elk initiatief uit de omgeving past binnen het programma of is van voldoende kwaliteit.

Organisatie en samenwerking

In het visiedocument van Vensterschool Stadspark wordt gesproken over de potentiële kracht van de samenwerkende partijen. Het samenwerkingsmodel waarmee gewerkt wordt, kent in de praktijk toch wel enige knelpunten. De samenwerking gaat beter naarmate de persoonlijke relaties goed zijn, als er tijd voor wordt vrij gemaakt en als er (financiële) middelen zijn. Als er binnen een werkgroep of een samenwerking tussen twee partijen iemand wegvalt, komt de continuïteit van de betreffende taak al snel in gevaar. Er is hoe je het ook wendt of keert, sprake van een bepaalde mate van vrijblijvendheid. De locatiemanager speelt als aanjager en trekker een cruciale rol in het voorkomen van die vrijblijvendheid. De praktijk laat echter wel zien dat een locatiemanager de bevoegdheid mist om sterke samenwerkingsverbanden te initiëren.

Er is veel gezegd over het pedagogisch klimaat binnen de Vensterschool. Alle gesproken plangroepleden zijn ervan overtuigd dat er een veilige omgeving moet zijn voor kinderen binnen iedere 'afdeling' van de Vensterschool. Dit blijkt door de veelheid aan werknemers, vrijwilligers, stagiaires en vooral werkgevers een lastige klus. Juist het gemeenschappelijk pedagogisch klimaat is een belangrijke voorwaarde om ook inhoudelijk zaken op elkaar te kunnen af te stemmen. Dit wordt door iedereen onderschreven. Het project Vreedzame School vinden de meeste plangroepleden dan ook een goed

initiatief dat is genomen door de Vensterschool Stadspark. Dit is een programma dat ontwikkeld is met als doel het verbeteren van het sociale en emotionele klimaat in klas en school. Wat nog ontbreekt, is regelmatige scholing omdat er regelmatig nieuw personeel en stagiaires worden aangenomen (met name voor de NSA en TMO). Ten behoeve van de pedagogische afstemming zijn er jaarlijks trainingen voor leerkrachten en de TMO medewerkers. Mogelijk wordt dit in de toekomst uitgebreid naar meerdere professionals en betrokkenen.

2.5 Conclusie: Sterke en zwakke punten

In de vorige paragrafen is een beeld geschetst van de huidige situatie in Vensterschool Stadspark wat betreft de pijlers: doorgaande lijn, (afstemming tussen) binnen- en buitenschoolse activiteiten en de organisatie en samenwerking. Op stadsniveau is gepleit voor een gefundeerd programma voor binnen- en buitenschoolse activiteiten. Als de huidige situatie van Vensterschool Stadspark hiertegen wordt afgezet, dan is er nog een slag te maken.

Een sterk punt van Vensterschool Stadspark is het programma Startblokken waarvan men vindt dat het goed loopt. Goede initiatieven zijn verder het Science-project, TOP programma en het project Vreedzame School. Het behouden van deze ontwikkelkracht is een must. Een ander sterk punt is het ontwikkelde binnen- en buitenschools aanbod voor de thema's sport en cultuur. Nauwe samenwerking van de NSA coördinator met de sport- en cultuurcoördinator heeft hiertoe geleid. Verder zijn ouders zeer tevreden over de professionaliteit van de medewerkers van de buitenschoolse opvang (BSO).

Een eerste zwak punt is de kwaliteit van de TMO en het overige NSA-aanbod. De kwalitatief matige begeleiding is hier mede debet aan. Het draait bijna volledig op stagiaires. Mogelijk heeft dit ook effect op de beperkte deelname van vooral de oudere kinderen aan de NSA. Dat is het tweede zwak punt. Waar het bij de good practices is gelukt om samenhang te creëren, is dat niet of nauwelijks gelukt voor het overige NSA aanbod. Het gebrek aan samenhang in het naschoolse aanbod is daarmee het derde zwakke punt. Ten vierde ontbreekt het aan betrokkenheid van het onderwijs bij de totstandkoming van de naschoolse activiteiten. In algemene zin ontbreekt het aan structurele samenwerking tussen onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. Dit komt vooral door het gebrek aan sturingsmogelijkheden van 'bovenaf' wat het gevolg is van het feit dat de Vensterschool een samenwerkingsverband is van gelijkwaardige partners. Dat is het vijfde zwakke punt.

Dit resulteert in de volgende verbeterpunten:

1. Professionalisering TMO en NSA;
2. Vergroting deelname van vooral oudere kinderen aan NSA;
3. Sterkere samenhang tussen schoolse curriculum en naschoolse activiteiten;
4. Samenwerking en aansturing regelen.

3 Definiëring en doelstellingen GiC

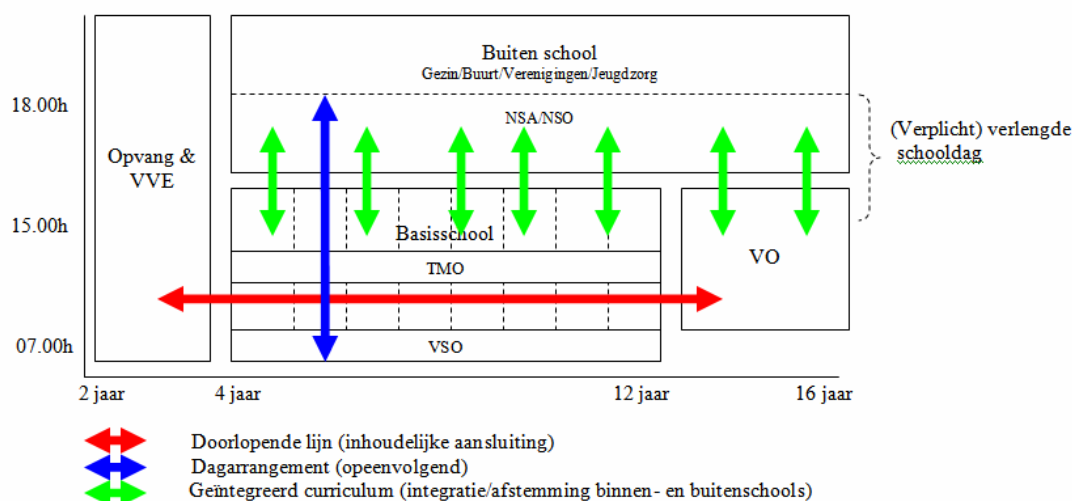
Het begrip GiC is door de plangroep gebruikt om uitdrukking te geven aan hun wens om meer samenhang aan te brengen in de programmaonderdelen die deel uitmaken van de Vensterschool i.c. onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. Maar wat wordt er nu precies mee bedoeld en hoe verhoudt het zich tot begrippen als dagarrangement en doorgaande lijn? In deze paragraaf onderscheiden we deze begrippen van elkaar. Vervolgens geven we aan welke doelstellingen met het GiC worden nagestreefd. Over wat met het GiC bereikt moet worden is in de projectgroep veelvuldig gesproken. Eerder geformuleerde Vensterschool doelstellingen zijn als uitgangspunt genomen voor de discussies. Dit heeft uiteindelijk geleid tot een bepaling van de doelstellingen die door zowel het onderwijs, de opvang als de NSA/kinderwerk worden onderschreven.

3.1 Begrip GiC

De term GiC suggereert letterlijk een integratie van verschillende curricula van onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. Vanuit het Vensterschoolconcept is het denkbaar dat de samenwerkende partners één integraal curriculum aanbieden gericht op de ontwikkeling van alle kinderen. Dit integrale curriculum zou moeten bestaan uit onderwijs dat dient als (wettelijke) basis (uitgevoerd door de school), plus een opvanggedeelte en een deel gericht op bijvoorbeeld welzijn, sport en/of cultuur (activiteiten). Een GiC hoeft overigens niet te betekenen dat de dag van kinderen volledig is gevuld met onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. Er moet ruimte blijven voor ‘echte vrije tijd’, gezins- en verenigingsleven. De gedachte achter een GiC is dat de partijen onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk hun educatieve en recreatieve aanbod (meer) in gezamenlijkheid zouden kunnen ontwerpen en uitvoeren.

In Vensterschool Stadspark vinden nu verschillende programma-onderdelen plaats: onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. Schematisch zijn deze verschillende onderdelen aangegeven in figuur 1. De groene pijlen geven de gewenste situatie weer van gezamenlijk ontwerp en uitvoering van een GiC : (delen van) het basisschoolcurriculum worden geïntegreerd en aangevuld met de activiteiten vanuit de NSA en BSO. Dit kan dus zowel binnen- als buitenschools gebeuren. Deze figuur laat tevens zien dat een GiC iets anders is dan een (horizontale) doorlopende lijn van voorschoolse educatie naar het voortgezet onderwijs (de rode pijl). Een dagarrangement (de blauwe pijl) is een qua tijd aaneensluitend aanbod van verschillende activiteiten gedurende de dag. Een GiC gaat verder dan een dagarrangement omdat in een GiC nadrukkelijk gezocht wordt naar een integraal of afgestemd aanbod waarin altijd wordt uitgegaan van de ontwikkelingsbehoeften van kinderen en dat gericht is op het realiseren van een voor elk kind zo hoog mogelijk ontwikkelingsrendement (Zie § 3.2).

Figuur 3: GiC in schema

Bron: Lectoraat Integraal Jeugdbeleid ©

Het GiC wordt in dit onderzoek dan ook gedefinieerd als een integraal ontwerp en uitvoering van een doorlopende lijn in de dag.

3.2 Doelstellingen van het GiC

In Vensterschool Stadspark blijkt er dus na ongeveer tien jaar werken aan de uitvoering van het Vensterschoolconcept behoefte te zijn aan meer afstemming en integratie wat er in de school, de opvang en de NSA/kinderwerk gebeurt. De voorkeur van de plangroep gaat uit naar een geïntegreerd model waarin onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk in samenhang worden ontwikkeld en uitgevoerd. Een model dat bovendien beter is afgestemd op de vragen en behoeften van de individuele kinderen. Uitgangspunt is de gedachte dat kinderen hun ontwikkelingskansen beter kunnen benutten als er een aanbod is dat meer en beter is afgestemd op hun vraag en dat meer in samenhang wordt aangeboden. Het doel dat een GiC beoogt, is:

Het behouden én verhogen van het ontwikkelingsrendement van alle kinderen van 4 tot 12 jaar door verdieping aan te brengen middels een bredere/rijkere (leer- en) ontwikkelomgeving. Daarbij zijn de kerndoelen van het PO en de Daltonprincipes: vrijheid in gebondenheid, samenwerking en zelfstandigheid, leidend.

Deze doelstelling heeft enige toelichting. Vensterschool Stadspark kan, zo blijkt uit evaluatiegegevens (zie hoofdstuk 2), trots zijn op de tot nu toe behaalde resultaten. Maar het kan nog beter. Vandaar: behouden én verhogen. Onder ontwikkelingsrendement wordt verstaan: leerrendement, eigen talentontwikkeling en burgerschapsvorming. Het behoud en de verhoging van het ontwikkelingsrendement kan worden gerealiseerd – zo is de verwachting – door onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk meer met elkaar te verknopen (verdieping). Daardoor krijgen kinderen een rijkere leer- en ontwikkelomgeving aangeboden, waarin ook plaats is voor betekenisvol leren, levensecht leren,

gevarieerd aanbod van cognitie, kunst en cultuur, sport en bewegen, natuuronderwijs en burgerschapsvorming. Er is nadrukkelijk voor gekozen om de kerndoelen voor het PO en de Daltonprincipes leidend te laten zijn bij de inrichting van het GiC. Hoewel de Vensterschool een samenwerkingsverband is van gelijkwaardige partijen, zou het onderwijs een centrale speler moeten zijn. Onderwijsresultaten bieden kinderen de beste toekomstkansen; daarom is het van belang hierin met elkaar te investeren. Bovendien beslaan de kerndoelen van het PO de belangrijkste ontwikkelingsgebieden van kinderen (cognitief, motorisch, sociaal-emotioneel, creatief) zodat de opvang en naschoolse activiteiten hier goed bij aan kunnen sluiten. Dat geldt ook voor de Daltonprincipes waar alle organisaties en professionals zich in kunnen vinden.

3.3 Kernpartners en bondgenoten

Vensterschool Stadspark bestaat momenteel uit meerdere samenwerkende instellingen. Gelet op de definiëring van het begrip GiC en de doelstelling hebben we ervoor gekozen om drie kernpartners te definiëren; te weten onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. De overige betrokken partijen zoals de bibliotheek, GGD, buurtcentrum, COP en de muziekschool noemen we in het vervolg bondgenoten (zie ook bijlage 3: Kernpartners Vensterschool).

4 Pedagogische pijlers: de basis van elk curriculum

Voordat we overgaan tot de beschrijving van de scenario's en het proces van scenario-ontwikkeling, gaan we eerst in op de pedagogische uitgangspunten die ten grondslag moeten liggen aan elk scenario.

Immers, de belangen van kinderen moeten worden gediend, voor welk scenario ook wordt gekozen. Deze pijlers zijn tot stand gekomen door een analyse te maken van belangrijke pedagogische en psychologische inzichten over wat verschil maakt voor de ontwikkeling van kinderen c.q. wat bijdraagt aan de verhoging van het ontwikkelingsrendement (Hageman, 2008). Deze analyse heeft geleid tot de volgende vijf pedagogische pijlers.

4.1 *Balans tussen exploratie en veiligheid*

Voor kinderen is het van wezenlijk belang dat zij veiligheid en structuur ervaren. Kinderen voelen zich veilig als aan een aantal basisbehoeften is voldaan. Deze basisbehoeften zijn de behoefte aan affectie, competentie, waardering en fysieke behoeften zoals voldoende voeding en rust. Als aan deze behoeften is voldaan krijgen kinderen een basisgevoel van veiligheid. Wanneer kinderen zich veilig voelen, voelen ze zich ook prettig en op hun gemak. Dit welbevinden is belangrijk om nieuwe dingen uit te durven proberen en belangrijk voor cognitieve, creatieve en sociale ontwikkeling (Schreuder, Valkestijn & Mewissen, 2008). Kinderen moeten de ruimte krijgen om nieuwe ontdekkingen te doen (Doornenbal, 2007). Hieraan kan worden toegevoegd dat in een veilig en uitdagend pedagogisch klimaat kinderen een positieve identiteit kunnen ontwikkelen. Een positieve identiteit is een voorwaarde voor leren. Volgens Minnaert (2005) kan een positieve identiteit ontstaan wanneer er aandacht is voor de vier psychologische basisbehoeften van kinderen. Deze behoeften zijn het verlangen naar competentie –ik kan iets-, het verlangen naar autonomie –ik doe er toe-, het verlangen naar een relatie –ik hoor erbij- en het verlangen naar engagement –wat ik doe is zinvol voor mij. Kinderen moeten uitgedaagd worden in hun leren. Kinderen profiteren van stimulansen die net iets boven hun ontwikkelingsniveau liggen (Craig & Baucum, 2002). De ‘zone van de naaste ontwikkeling’ van Vygotsky gaat ook uit van dit principe. De zone van de naaste ontwikkeling wordt door Vygotsky omschreven als het denk- ontwikkelingsniveau dat iemand met behulp van een competentere andere persoon kan bereiken (Van Geert, 1997).

4.2 *Balans tussen spanning (leren) en ontspanning*

Kinderen gaan de hele dag naar school en brengen er in het kader van de verlengde schooldag ook (een deel) van hun vrije tijd door. Naast het formeel leren is het van belang dat kinderen de ruimte krijgen voor informeel leren (Doornenbal, 2007). In het boek ‘De school met de 5 O’s’ (Schreuder e.a., 2008) wordt ook binnen dit informeel leren weer op een spanningsveld gewezen, namelijk de balans tussen gestructureerde vrije tijd –verenigingsleven en ook de naschoolse activiteiten- en ongestructureerde vrije tijd. Vrije tijd is in de beleving van kinderen de tijd waarin geen sturende volwassene aanwezig is en de

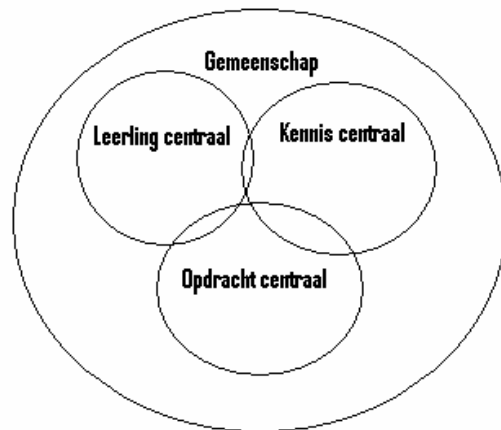
tijd wanneer ze zelf mogen bepalen wat ze gaan doen en wanneer ze daarmee willen stoppen (Schreuder et al., 2008).

4.3 Balans tussen zinvol en betekenisvol leren

Zinvol leren is dat wat vanwege de cultuuroverdracht noodzakelijk is om te leren. Wat voor een leerkracht zinvol is, is voor kinderen vaak niet betekenisvol. Om te leren moeten kinderen een taak als betekenisvol ervaren, want dan worden kinderen gestimuleerd in hun motivatie. Kinderen zijn van nature nieuwsgierig (Doornenbal, 2007), ze zijn op zoek naar nieuwe uitdagingen en ze zijn probleemoplossers (Bransford et al., 2000). Deze kenmerken moeten worden behouden én geprikkeld worden om het leren voor kinderen betekenisvol te laten zijn. Om kinderen zinvol en betekenisvol te laten leren moet er sprake zijn van een rijke leeromgeving. In een rijke leeromgeving wordt variëteit aan mogelijkheden van leren maximaal benut. Er worden verschillende manieren van leren aangeboden, om de leeransen voor alle kinderen zo groot mogelijk te maken (Alkema, van Dam, Kuipers, Lindhout & Tjerkstra, 2006). Om het curriculum van de school betekenisvol te laten zijn moet het curriculum gerelateerd zijn aan het buitenschoolse leren. ‘Vanuit het oogpunt van het kind is de grootste verspilling in school de onbruikbaarheid van de ervaring die hij buiten school opdoet... en aan de andere kant, hij kan hetgeen hij leert in school niet toepassen in zijn leven buiten school’ (John Dewey (1916); Bransford et al, 2000).

4.4 Leeromgeving

Een leeromgeving moet leerling-, kennis-, gemeenschap- en opdracht-centraal zijn. In een leerling- centrale omgeving probeert men om bij de leerlingen een verband te leggen tussen hun voorgaande kennis en hun huidige taken. Er moet voortgebouwd worden op de bestaande (culturele) kennis die kinderen met zich meebrengen. Leren bestaat uit de ‘transfer’ van voorgaande ervaringen. Nieuwe begrippen worden gebaseerd op al bestaande kennis. Kinderen brengen niet

alleen kennis met zich mee op cognitief gebied, maar ook op cultureel gebied. Kennis op dit gebied is de kennis die kinderen verkrijgen door hun eigen sociale rollen, die gerelateerd zijn aan hun sociale klasse, gender en hun culturele afkomst en etniciteit. Kinderen moeten worden aangemoedigd om de kennis die ze al hebben te gebruiken (Bransford, Brown & Cocking, 2000). Effectieve leeromgevingen moeten daarnaast ook kennis centraal stellen. Alleen het leren oplossen van problemen en ‘leren te leren’ is niet genoeg. Het kunnen oplossen van problemen vraagt om goed georganiseerde kennis die toepasbaar is in verschillende contexten. In een kennis- centrale omgeving wordt telkens nagedacht over het ontwerp van curricula. Curricula die de nadruk leggen op een brede lijst van onderwerpen lopen het risico om de

verbanden tussen de verschillende onderwerpen te verliezen. Ook moet een leeromgeving opdracht centraal zijn. Volgens Bransford et al., (2000) zijn de opdrachten die de leerlingen maken van belang voor het perspectief op het ontwerp van het curriculum. Door middel van het maken van opdrachten kunnen kinderen feedback krijgen en feedback is van fundamenteel belang voor leren. Als laatste is het van belang dat een leeromgeving gemeenschap- centraal is. Leerkansen worden vergroot wanneer er in de klas en op school sociale normen gelden, die leerlingen en leerkrachten de vrijheid geeft om fouten te mogen maken. Wanneer het accent gelegd wordt op en van de genoemde aspecten is de kans groot dat kinderen niet de vaardigheden en kennis verkrijgen die nodig zijn om effectief te kunnen functioneren in de samenleving (Bransford et al., 2000).

4.5 Leeftijden (ontwikkelingsfasen)

Ontwikkelen is het proces van het tot stand komen van persoonlijke eigenschappen als zelfstandigheid of vaardigheden als het oplossen van problemen (Van Geert, 1997). Kinderen doorlopen verschillende ontwikkelingsfasen. Er zijn verschillende theorieën over welke ontwikkelingsfasen er bestaan. Er is dan ook geen eenduidigheid over hoe deze fasen doorlopen worden. Waar wel veel theorieën overeenkomen is het onderscheid bij basisschoolkinderen, tussen kinderen in de leeftijd van 4 tot 6 en in de leeftijd van 6 tot 12. Ook in de Engelse taal is het onderscheid terug te vinden, de eerste leeftijdsgroep wordt aangeduid met 'early childhood', de tweede groep met 'middle childhood' (Craig & Baucum, 2002). In Nederland wordt in het basisonderwijs een onderscheid gemaakt tussen de onder-, midden- en bovenbouw.

5 Scenario's

De vraag die in dit hoofdstuk wordt beantwoord is welk GiC voor Vensterschool Stadspark wenselijk en haalbaar zou kunnen zijn. Een GiC dat een oplossing biedt voor de genoemde verbeterpunten (H₂), resultaten boekt op de doelstelling (H₃) en de pedagogische pijlers serieus neemt (H₄). Hiervan uitgaande is een aantal activiteiten uitgevoerd, die in onderstaande paragraaf Methodische verantwoording wordt toegelicht. In de tweede paragraaf is een beschrijving van de scenario's opgenomen, bestaande uit typeringen en een schematisch overzicht. In paragraaf drie vindt u de beoordelingen van de scenario's op wenselijkheid en haalbaarheid.

5.1 *Methodische verantwoording voor het model van scenario-ontwikkeling*

Voor het proces van scenario-ontwikkeling zijn er zowel inhoudelijke als procesmatige stappen gezet.

Inhoudelijke stappen

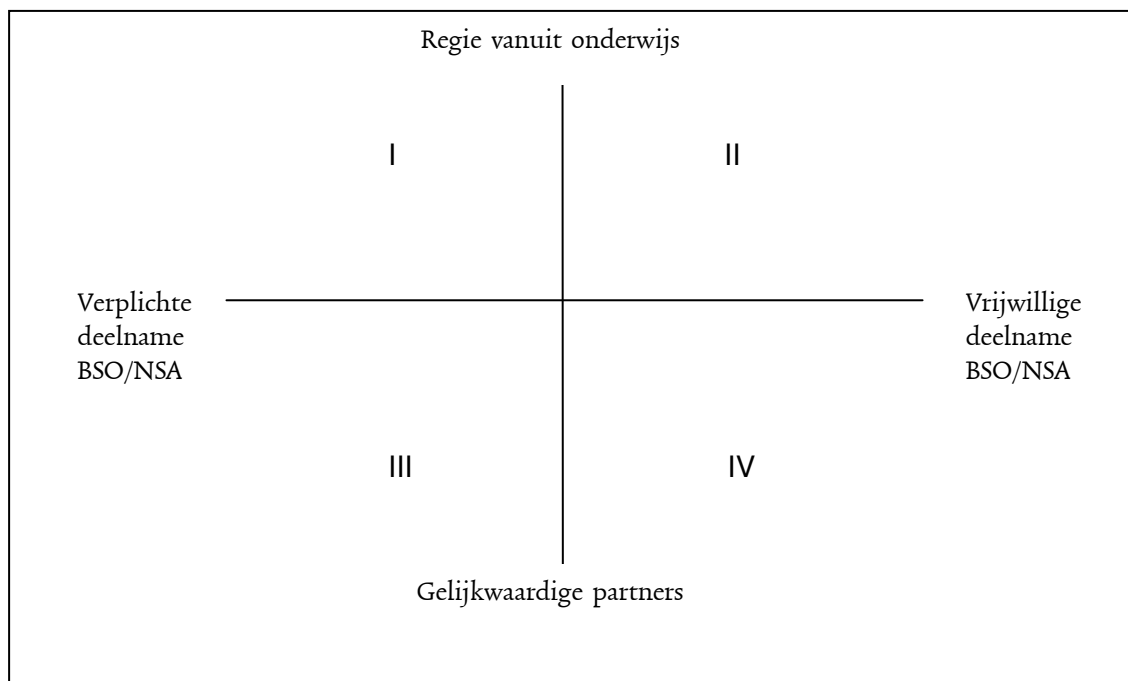
Voor het ontwerp van de scenario's is gewerkt met een model dat bestaat uit een verticale en een horizontale as. De horizontale as kent twee dimensies: verplichte naschoolse deelname en vrijwillige deelname. Voor deze as is gekozen, omdat de NSA en BSO nu een vrijwillig karakter hebben. Uit de analyse van de huidige situatie is gebleken dat het vrijwillige karakter nadelen heeft. Daardoor worden niet alle kinderen bereikt, dat geldt vooral voor de oudere, en kunnen niet alle kinderen profiteren van de verdieping en verbreding die de NSA en BSO mogelijk kunnen bieden. De behoefte bestaat daarom om de dag van kinderen te verlengen door ze verplicht meer uren binnen de (brede) school te laten verblijven. Zodoende kan gewerkt worden aan een doorgaande lijn in de dag waaraan alle kinderen meedoen. Maar dit stuit ook op bezwaren. Kinderen hebben ook behoefte aan 'echte vrije tijd' en niet alle ouders willen dat hun kinderen langer naar school gaan dan nu het geval is.

De verticale as bestaat ook uit twee dimensies: centrale regie vanuit het onderwijs en gelijkwaardige samenwerkende kernpartners. Deze as betreft de vraag of de opzet van een GiC, de uitvoering en kwaliteit ervan de uitkomst is van een proces van samenwerkende partners die overleggen over de vorm en inhoud van een GiC óf dat er vanuit het onderwijs gedacht alle disciplines (onderwijs, opvang, NSA/kinderwerk, etc.) worden aangestuurd. Voor deze as is gekozen omdat de Vensterscholen zijn begonnen als project waarbij ervoor is gekozen om niet één partij de regie te geven, maar juist uit te gaan van een samenwerking tussen volledig gelijkwaardige partners. De grenzen van dit samenwerkingsmodel zijn bereikt; zo wordt het althans door velen ervaren, zowel op de werkvloer als op management en bestuurlijk niveau (zie hoofdstuk 2). Regie vanuit het onderwijs ligt voor de hand, omdat dit spoort met de doelstelling van het GiC: voor het behoud en de verhoging van het ontwikkelingsrendement zijn de kerndoelen van het onderwijs en de Daltonprincipes leidend. Regie zal vooral gefocust moeten zijn op inzien van de waarde van deze doelstelling. De regisseur zal de

voorwaarden moeten creëren waaronder alle werkers in de brede school vanuit hun deskundigheid en mogelijkheden kunnen bijdragen aan het realiseren van de doelstelling. De aanwezige kennis en ervaring bij de verschillende partijen dienen op basis van gelijkwaardigheid te worden gebruikt. Met regie wordt uitdrukkelijk geen hiërarchische verhouding bedoeld, maar sturing op het proces om de doelstellingen te bereiken.

Op basis van deze twee assen ontstaan vier kwadranten die de basis vormen voor de te ontwikkelen scenario's (zie onderstaande figuur).

Figuur 4: Model voor scenario-ontwikkeling

Bron: Lectoraat Integraal Jeugdbeleid

- Kwadrant I: Verplicht & regie vanuit onderwijs
- Kwadrant II: Vrijwillig & regie vanuit onderwijs
- Kwadrant III: Verplicht & gelijkwaardige partners
- Kwadrant IV: Vrijwillig & gelijkwaardige partners

De projectgroep heeft vervolgens deze vier scenario's uitgewerkt en daarbij gekeken naar een aantal aspecten (Grinten van der e.a., 2007; Sardes, 2008).

Tabel 3: Aspecten voor scenario-ontwikkeling

Inhoudelijke aspecten	
Strategische visie	<ul style="list-style-type: none"> • de strategische visie van de kernpartners op het GiC
Programma	<ul style="list-style-type: none"> • aanbod in de dag • begeleiding om ervoor te zorgen dat kinderen juiste aanbod krijgen
Dagindeling	<ul style="list-style-type: none"> • tijden en mate van verplichting
Vorm aspecten	
Samenwerking	<ul style="list-style-type: none"> • tussen professionals • met ouders • met omgeving/netwerk (vrijwilligers, buurt e.d.) ter realisering van rijk gevarieerd aanbod
Management & organisatie	<ul style="list-style-type: none"> • aansturing en organisatiestructuur
Leiderschap	<ul style="list-style-type: none"> • voorwaarden t.a.v. het leiderschap
Kindvolgsysteem	<ul style="list-style-type: none"> • systeem voor het in beeld brengen van (delen van) ontwikkeling van kinderen
Personeel	<ul style="list-style-type: none"> • personeelsbeleid en in te zetten instrumenten
Financiën	<ul style="list-style-type: none"> • geldstromen en kosten

Bron: Lectoraat Integraal Jeugdbeleid

Voor de uitwerking van deze aspecten per scenario is gebruik gemaakt van verschillende gegevens. Ten eerste van gezond verstand en evidence based practice van professionals werkzaam in Vensterschool Stadspark (evidente praktijkkennis) en van de input van betrokken partijen die tijdens verschillende groepsbijeenkomsten is verzameld (zie processtappen). Ten tweede van de verkenningen naar de vergelijkbare ontwikkelingen elders en de werkbezoeken die zijn afgelegd om van dichterbij te zien hoe deze nieuwe uitvoeringspraktijken van een samenhangend binnen- en buitenschoolsaanbod elders in Nederland vorm en inhoud krijgen (zie bijlage 6). Het betreft Almere Meesterwerk, De Oosterweide in Gouda (Bioritme), project “volledig dagarrangement” in Rotterdam-Noord, Amsterdam Westerpark en Bikube uit Hoofddorp (Kantoortijdenschool).

Processtappen

Diverse partijen (afnemers: leerlingen en ouders; uitvoerders: professionals in onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk) zijn direct of indirect betrokken geweest bij het proces van scenario-ontwikkeling. Zo is een breed draagvlak gecreëerd voor het advies en de mogelijke implementatie van een scenario voor een GiC. Daarvoor zijn de volgende stappen gezet.

Er is een “droomdag” georganiseerd met leden van de plangroep. Doel van deze dag was om op basis van landelijke voorbeelden en eigen ideeën te brainstormen over de ideale schooldag voor een kind. Er is vooral geprobeerd niet te denken in ‘mitsen en maren’. Ten tweede zijn diverse betrokken partijen

geraadpleegd, te weten de leerkrachten van de basisschool, de leidsters van de SKSG kinderopvang, de leerlingen van de basisschool en een aantal ouders. De achterban (leerkrachten, kinderopvang en NSA/kinderwerk) is door de betreffende projectgroepleden op de hoogte gehouden. Zowel tijdens reguliere en informele overleggen als in speciaal georganiseerde bijeenkomsten, vergelijkbaar met de droomdag voor de plangroep.

Voor de raadpleging onder de leerlingen (zie bijlage 8) is een instrument ontwikkeld dat eerst is uitgetoetst met de leerlingen van de leerlingenraad². Vervolgens hebben de leerlingen uit de leerlingenraad zelf hun medeleerlingen uit de groepen 5 t/m 8 geraadpleegd. Dit gebeurde in bijzijn van de groepsleerkracht en een onderzoeker. In totaal zijn 161 leerlingen bevroegd. Het doel was om te achterhalen wat voor de leerlingen een dag tot een fijne dag maakt. Een belangrijke conclusie was dat het contrast tussen verschillende dagen niet te groot mag zijn. Met andere woorden: afwisseling in activiteiten is gewenst, zowel gedurende de dag als gedurende de week.

5.2 Beschrijving scenario's

De projectgroep heeft de kwadranten (zie pagina §5.1) uitgewerkt tot vier scenario's, die zijn voorgelegd aan experts. Op basis van hun adviezen en de signalen van de ouders, leerlingen en professionals is ervoor gekozen niet alle vier scenario's op te nemen in het definitieve adviesrapport. Ten eerste zijn opgenomen de maximum- en de minimumvariant. De maximumvariant is het scenario uit het eerste kwadrant en behelst een verplicht integraal aanbod voor alle kinderen, waarbij de activiteiten door één (kind)organisatie worden aangestuurd. De minimumvariant is het vierde kwadrant die de huidige organisatievorm continueert en waarbij het na- en tussenschoolse deel op basis van vrijwillige deelname plaatsvindt. Daarnaast is besloten om een derde tussenvariant op te nemen, die uitgaat van de door experts belangrijk geachte centrale regie (niet per se één organisatie!) en vrijwillige deelname voor kinderen. Dit laatste werd door meerdere betrokkenen als zeer wenselijk gezien. Zodoende zijn er drie scenario's overgebleven: A (maximumvariant), B (tussenvariant) en C (minimumvariant).

A: Eén organisatie en verplichte deelname NSA/BSO

In dit scenario wordt gewerkt vanuit één kindorganisatie met een gedeelde visie. De drie kernpartners werken integraal aan het ontwikkelingsrendement van alle kinderen, waarbij leerrendement, eigen talentontwikkelingen en burgerschap centraal staan. De hele week is er van 's morgens tot 's avonds een programma van onderwijs, activiteiten en opvang. Een paar dagen in de week hebben de kinderen naast de verplichte schooluren een verplicht aantal extra uren. De extra activiteiten die in die uren plaatsvinden zijn gericht op verdieping en verbreding, waar mogelijk adaptief. Alle kinderen worden intensief begeleid door middel van groepsplannen (voor het hele dagprogramma) en indien nodig met aanvullende individuele plannen. Professionals werken interdisciplinair aan een gezamenlijk ontwerp en uitvoering

² De leerlingenraad is een orgaan van basisschool De Starter met 1 of 2 leerlingenvertegenwoordigers uit de groepen 5 t/m 8 die mee mogen denken over belangrijke thema's van de school.

van het dagprogramma. De groepsleerkrachten zijn verantwoordelijk voor een groep kinderen en onderhouden ook de contacten met de ouders. Er zijn zelfsturende teams voor een groep kinderen. Zij bepalen die benodigde inzet uit het netwerk van vrijwilligers, samenwerkingspartners, vakleerkrachten en stagiaires. Dit vitale netwerk moet door de (Vensterschool)organisatie worden opgebouwd en onderhouden. Elk team heeft een teamleider die samen met een centrale regisseur vanuit het onderwijs het MT vormen. Er is sprake van onderwijskundig en transformatief leiderschap³. Om de ontwikkeling van alle kinderen te kunnen volgen, is een integraal kindvolgsysteem nodig. De geldstromen worden samengevoegd (onderwijs + opvang + NSA/kinderwerk) en er is een integraal personeelsbeleid. Een efficiënt planningsinstrument voor inzet van mensen en gebruik van ruimtes is onmisbaar. Combinatiefuncties, scholing in interprofessioneel handelen en teamteaching is ook aan de orde.

B: Centrale regie en vrijwillige deelname NSA/BSO

In dit scenario hebben de kernpartners onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk één gedeelde visie gericht op de verhoging van het ontwikkelingsrendement van individuele kinderen. Dit wordt gedaan door creatie van een afgestemd dagprogramma van onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. Het onderwijsgedeelte is verplicht en de deelname aan opvang en NSA/kinderwerk is vrijwillig. Leraren, ouders en kinderen bepalen of het wenselijk is dat het kind deelneemt aan het vrijwillige deel, wat het doet en hoeveel uren hij/zij hieraan deelneemt. Dit wordt bijgehouden in een portfolio. Het onderwijs geeft aan welk te ontwikkelen aanbod binnen opvang en NSA/kinderwerk wenselijk is. De wensen en behoeften van ouders en kinderen zijn een tweede belangrijk uitgangspunt voor de creatie van het dagprogramma en voor de toeleiding van kinderen naar het keuzeprogramma. Daar waar een gewenst aanbod en/of aanpak ontbreekt, zal dit ontwikkeld moeten worden. Daarnaast zal het onderwijs andere en nieuwe vormen van leren door gezamenlijk ontwerp en uitvoering in de school moeten halen. Kinderen kunnen van 's ochtends tot 's avonds terecht op de Vensterschool. Het aantal lesuren is wettelijk vastgelegd; de tijden waarop deze plaatsvinden niet. Deze kunnen dus waar nodig worden aangepast.

Professionals werken interdisciplinair samen aan de creatie van het dagprogramma (aanbod en aanpak). Dit gebeurt in zelfsturende teams. De zelfsturende teams hebben de verantwoordelijkheid voor het onderwijs, de opvang en NSA/kinderwerk aan groepen kinderen. Zij bepalen ook de benodigde inzet uit het netwerk van vrijwilligers, samenwerkingspartners, vakleerkrachten en stagiaires. Dit vitale netwerk wordt door de (Vensterschool)organisatie opgebouwd en onderhouden. Elk team heeft een teamleider die samen met een centrale regisseur vanuit het onderwijs het MT vormen. De regie is bij voorkeur belegd bij het onderwijs en er is sprake van onderwijskundig en transformatief leiderschap. Om de ontwikkeling van alle kinderen te kunnen volgen, is een integraal kindvolgsysteem nodig en een portfolio. Er worden afspraken gemaakt over de eventuele samenvoeging van geldstromen (onderwijs + opvang +

³ Met transformatief leiderschap bedoelen we een stijl van leidinggeven waarbij mensen worden uitgedaagd tot veranderen en tot het nemen van eigen verantwoordelijkheid.

NSA/kinderwerk) en het personeelsbeleid. Een efficiënt planningsinstrument voor inzet van mensen en gebruik van ruimtes is onmisbaar. Combinatiefuncties, scholing in interprofessioneel handelen en teamteaching is ook aan de orde.

C: Gelijkwaardige partners en vrijwillige deelname NSA/BSO

Dit scenario is een optimalisering van de huidige situatie. De kernpartners onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk hebben ieder hun eigen strategische visie. Wel zijn er gezamenlijke afspraken over regels en pedagogisch klimaat. Er zijn afzonderlijke programma's voor onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. Het onderwijsdeel is verplicht en de schooltijden blijven gehandhaafd. NSA/kinderwerk en opvang zijn facultatief en buiten de schooltijden om georganiseerd. De drie kernpartners werken alle drie met groepsplannen, dus één voor onderwijs, één voor opvang en één voor NSA/kinderwerk. Vanuit het onderwijs wordt actief gewerkt aan stimulering van deelname aan de BSO en NSA. Er is voor de NSA sprake van multidisciplinaire samenwerking tussen NSA/kinderwerk, onderwijs en opvang. De contacten met ouders en met het netwerk van vrijwilligers, stagiaires, vakdocenten, etc. worden onderhouden door alle kernpartners afzonderlijk. Wel vindt hierover afstemming en uitwisseling van informatie plaats. De kernpartners kennen ook hun aansturing zoals ze dat gewend zijn: een eigen directie die zorgdraagt voor de aansturing. Dit betekent tevens dat de personeelszaken en de financiële middelen ook per kernpartner geregeld blijven. De plangroep en de locatiemanager blijven op dezelfde wijze functioneren. De samenwerking die er komt voor het NSA/kinderwerk deel, vervangt de huidige activiteitenwerkgroep, wat inhoudt dat het onderwijs daarin sterker vertegenwoordigd.

Tabel 4: Scenario's in schema

Aspect	Scenario A	Scenario B	Scenario C
Strategische visie	Drie kernpartners hebben één gedeelde visie gericht op ontwikkelingsrendement van kinderen	Drie kernpartners hebben één gedeelde visie gericht op ontwikkelingsrendement van kinderen.	Kernpartners hebben eigen strategische visie. Er zijn afspraken over regels en pedagogisch klimaat.
Programma: activiteiten	Integraal dagprogramma van onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk verplicht voor alle kinderen: verbreding en verdieping/adaptief	Afgestemd dagprogramma van onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. Onderwijs is verplicht; NSA/kinderwerk en opvang facultatief.	Verskillende programma's voor onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. Onderwijs is verplicht; NSA/kinderwerk en opvang facultatief.
Programma: begeleiding	Groepsplannen voor alle kinderen voor de hele dag eventueel aangevuld met individuele plannen voor kinderen die dat nodig hebben.	Ouders, kinderen en professionals (incl. onderwijs) bepalen samen het te volgen opvang- en NSA/kinderwerk programma. Individuele plannen	Afzonderlijke groepsplannen en individuele plannen (indien nodig) voor onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. Onderwijs stimuleert deelname aan NSA/kinderwerk.
Dagindeling	Kinderen kunnen van 7.30 tot 18.30 terecht Op x dagen in de week gaan kinderen verplicht meer uren naar de Vensterschool om het integrale dagprogramma te volgen	Kinderen kunnen van 7.30 tot 18.30 terecht. Onderwijstijden zijn verplicht. Opvang en activiteiten vrijwillig.	Kinderen kunnen van 7.30 tot 18.30 terecht. Onderwijstijden zijn verplicht Opvang en activiteiten vrijwillig
Samenwerking: tussen professionals	Interdisciplinaire samenwerking	Interdisciplinaire samenwerking	Multidisciplinaire samenwerking t.b.v. NSA/kinderwerk: daarnaast informatie overdracht
Samenwerking: met ouders	Deskundigheidsmodel: groepsleerkracht onderhoudt contact met ouders	Partnerschap professionals en ouders.	Kernpartners onderhouden zelf contact met ouders. Elkaar infomeren.
Samenwerking: met omgeving/netwerk	De organisatie is verantwoordelijk voor de opbouw en het onderhoud van een vitaal netwerk van vrijwilligers en/of de buurt. De teams bepalen de behoefte aan extra inzet.	De organisatie is verantwoordelijk voor de opbouw en het onderhoud van een vitaal netwerk van vrijwilligers en/of de buurt. De kernpartners bepalen in overleg de behoefte aan inzet.	Onderwijs, NSA/kinderwerk en opvang onderhouden zelf contact met eigen vrijwilligers/buurt. Uitwisseling van informatie.

Management en organisatie	Zelfsturende teams met gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een groep kinderen. Teams staan onder leiding van een teamleider: Zij vormen samen met één regisseur, bij voorkeur uit het onderwijs, het MT.	Zelfsturende teams met gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een groep kinderen. Teams staan onder leiding van een teamleider: Zij vormen samen met één regisseur bij voorkeur uit het onderwijs het MT.	Professionele eenheden van onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk met elk hun eigen directeur/aansturing. De plangroep onder leiding van de locatiemanager zorgt voor coördinatie en afstemming.
Leiderschap	Onderwijskundig en transformatief leiderschap	Onderwijskundig en transformatief leiderschap	Locatiemanager is dienend aan de kernpartners
Kindvolgsystemen	Integraal volgsysteem op basis van groepsplannen en individuele plannen	Integraal volgsysteem op basis van individuele plannen	Kernpartners hanteren eigen volgsystemen. Afstemming en uitwisseling van informatie.
Personeel	Integraal personeelsbeleid + personeelsplanningsinstrument Combinatiefuncties Scholing vooral in interprofessioneel handelen; Teamteaching	Afspraken over mogelijk gezamenlijk personeelsbeleid en planningsinstrument Gezamenlijke scholing/intervisie tbv kwaliteit dagprogramma NSA/kinderwerk en opvang en teamteaching. Combinatiefuncties.	Afzonderlijk personeelsbeleid en planningsinstrument per kernpartner; Gezamenlijke scholing/intervisie tbv kwaliteit NSA/TMO
Financiën	Geldstromen van opvang, onderwijs en NSA/kinderwerk samenvoegen Sterke toename deelname BSO + NSA leidt tot meer kosten	Afspraken over gedeeltelijk samenvoegen van geldstromen voor onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. Afhankelijk van verwachte toename deelname meer kosten voor BSO/NSA	Afzonderlijke geldstromen voor onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk Afhankelijk van verwachte toename deelname meer kosten voor BSO/NSA

Bron: Lectoraat Integraal Jeugdbeleid

5.3 *Beoordeling scenario's*

De kernpartners en de experts onderschrijven de doelstelling: het gekozen scenario moet gericht zijn op het behoud en de verhoging van ontwikkelingsrendement (leerrendement, eigen talenontwikkeling en burgerschapsvorming) van kinderen. De kerndoelen van het primair onderwijs en de Daltonprincipes zijn daarbij leidend en de pedagogische pijlers vormen het fundament van welk curriculum dan ook. De concrete uitwerking van de pijlers is afhankelijk van de behoeften en mogelijkheden van de leerlingen in Stadspark en van de meningen en overtuigingen van ouders, kinderen en last but not least professionals. Daarbij moet rekening worden gehouden met het feit dat Stadspark geen wijk is met veel achterstandskinderen, integendeel. Men is het er ook over eens dat het gekozen scenario een oplossing moet bieden voor de tekortschietende kwaliteit van de TMO en NSA. Er moet meer samenhang komen tussen de onderdelen onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk. Op zijn minst moeten er afspraken worden gemaakt over wie doet wat en waarom. Dit vraagt om duidelijke beleidskaders en het beleggen van de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden tussen de diverse organisaties.

Beoordeling scenario's

In Stadspark lijkt scenario B het meest wenselijk en haalbaar. Scenario A is op de lange termijn een mogelijke variant, maar voor de korte en middellange termijn gaat dit scenario te ver. Het verplichtende karakter vinden experts en ouders niet wenselijk. Dit vinden de kinderen zelf ook. Een te volle dag vinden zij niet fijn. Scenario C is een verbetering voor wat betreft de professionalisering en kwaliteit van de NSA, maar lost de tekorten van de bestaande organisatievorm niet op omdat de regie niet duidelijk wordt belegd.

In scenario B worden de samenwerkende gelijkwaardige partners vervangen door een centrale regisseur met taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden (TBV) die voortkomen uit bestuurlijke afspraken. Daardoor komt er meer regie op het formuleren en realiseren van gezamenlijke doelstellingen. Dit hoeft niet te betekenen dat onderwijs, opvang en NSA/kinderwerk volledig in elkaar opgaan: de professionele verantwoordelijkheden van kernpartners blijven behouden. Kinderen, ouders en professionals maken samen een meer bewuste keuze voor invulling voor NSA en BSO (inclusief de TMO). Dit is niet verplichtend, maar afhankelijk van behoeften en wensen van kinderen en hun ouders. Het bereik zal verhoogd worden, de inhoud is meer afgestemd op de behoeften van de kinderen en de inhoud verknoopt met het onderwijs.

In het hierop volgende schema is de beoordeling van de scenario's in kaart gebracht.

Tabel 5: Beoordeling scenario's

<i>Beoordelingsaspecten</i>	<i>Scenario A</i>	<i>Scenario B</i>	<i>Scenario C</i>
Inhoudelijke aspecten			
Professionalisering TMO en NSA (Verbeterpunt 1)	++	++	+
Vergroting deelname oudere kind aan NSA (Verbeterpunt 2)	++	o/+	o
Sterkere samenhang school/naschool (Verbeterpunt 3)	++	++	o/+
Samenwerking en aansturing regelen (Verbeterpunt 4)	++	++	o/+
Draagt bij aan verhogen ontwikkelingsrendement	++	+	o/+
Betrokkenheid onderwijs	++	++	o/+
Sluit aan bij Vensterschool populatie	-	+	+
Draagvlak en uitvoerbaarheid			
Draagvlak onder: (op basis van inhoudelijke aspecten)			
• Experts	+	+	o/+
• Ouders	-	+	+
• Kernpartners	+	+	o
• Plangroep	+	+	o
Draagvlak onder: (uitvoerbaarheid: organisatie en financiën)			
• Experts	-	o/+	+
• Ouders	-	+	+
• Kernpartners	o	o/+	+
• Plangroep	-	+	+

Bron: Lectoraat Integraal Jeugdbeleid

Voorwaarden en aanbevelingen voor het vervolg

De conclusie van het onderzoek is dat scenario B het meest wenselijk en haalbaar lijkt. Indien besloten wordt dit scenario verder te ontwikkelen en uit te voeren dan moet een aantal voorwaarden worden gerealiseerd.

Ten eerste is het van noodzakelijk belang dat de WMOO, de SKSG Kinderopvang in afstemming met de gemeente Groningen bestuurlijke afspraken maken over de ontwikkeling en uitvoering van Scenario B. Op basis van deze bestuurlijke afspraken moet er in de tweede plaats een centrale regisseur komen met een duidelijke opdrachtformulering en taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Bij voorkeur dient deze regisseur uit het onderwijs te worden benoemd. Als dat is geregeld, kan het vernieuwingsproces in gang worden gezet.

Vervolgens moeten er interdisciplinaire teams worden samengesteld die zich richten op een bepaalde leeftijdsgroep kinderen. Immers, een jong kind heeft andere ontwikkelingsbehoeften dan een ouder kind. Bij de formatie van die teams moet worden uitgegaan van de bestaande competenties van professionals. In de drie teams zijn leerkrachten, pedagogisch medewerkers, activiteitenbegeleiders, onderwijsassistenten, etc. vertegenwoordigd.

Benoem ten derde voor elk team een teamleider die ten vierde de opdracht krijgt een ontwikkelingsarrangement te ontwikkelen voor de kinderen uit de betreffende leeftijdsgroep gericht op leerrendement, burgerschapsvorming en eigen talentontwikkeling. De pedagogische pijlers zullen moeten worden geconcretiseerd. Daarbij zal het goede behouden moeten blijven en tegelijkertijd gewerkt moeten worden aan verbetering en vernieuwing met de doelstelling van het GiC helder voor ogen. In de vijfde plaats zullen ouders en kinderen nauw bij de verbetering en vernieuwing betrokken moeten worden. Regel ten zesde inhoudelijke en procesmatige noodzakelijke ondersteuning: teamteaching en individuele coaching/scholing voor de teamleiders.

Tot slot : werken in zelfsturende teams en ingrijpende inhoudelijke innovaties zijn niet van de een op andere dag gerealiseerd. Investeren in lange termijnplannen is daarbij belangrijk. Het is goed om dit stapje voor stapje te doen en langzaam maar zeker voort te bouwen. Gedurende deze vernieuwingsslag is het goed om tussentijds te monitoren wat het effect is op het ontwikkelingsrendement van de deelnemende kinderen. Op basis hiervan is tussentijdse bijstelling en aanvulling mogelijk.

Geraadpleegde bronnen

Documenten Vensterschool algemeen

Vegt, A.L. van der & Studulski, F. (2004). *Kijken door het Venster: onderzoek naar acht jaar Vensterscholen..* Utrecht: SWP.

OCSW (2005). *Opgroeien met de Vensterschool 2005 – 2010, Kadernotitie over de toekomst van de Vensterschool.* Groningen: Dienst OCSW.

Documenten Vensterschool Stadspark

- Evaluatie activiteiten 2006/2007
- SWOT analyse
- Werkboek visie in de praktijk (2003)

Overige bronnen

Alkemea, E., van Dam, E., Kuipers, J., Lindhout, C. & Tjerkstra, W. (2006) *Méér dan onderwijs. Theorie en praktijk van het in de basisschool.* Assen: Van Gorcum

Bransford, J.D, Brown, A.L & Cockin, R.R. (2000) *How people learn. Brain, Mind, Experienxe, and School.* Washington, D.C.: National Academy Press

Craig, G.J. & Baucum, D. (2002) *Human Development. Ninth Edition.* New Jersey: Upper Saddle River.

Doornenbal, J. (2007) *Ploegen en Bouwen. De brede school als open leergemeenschap.* Groningen: Lectoraat Integraal Jeugdbeleid Hanzehogeschool Groningen.

Geert, P.L.C. van (1997). *Theorieën van leren en ontwikkeling.* Alphen aan den Rijn: Samsom.

Grinten, M. van der, e.a. (2007) *Handboek Brede School 0-12 jaar.* Utrecht: Oberon/Sardes.

Hageman, N (2008) "Mam, wanneer mag ik weer spelen?. Een literatuurstudie naar het belang van vrije tijd voor kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar en de betekenis hiervan voor de invulling van een geïntegreerde verlengde schooldag in Nederland." Groningen: RuG.

Oenen, S. van (2003), *Welzijn in de brede school. Partners voor levensecht leren.* Utrecht: NIZW.

Minnaert (2005) Maak het verschil. Over onderwijskundige en orthopedagogische zorg voor leerlingen in het onderwijs. Tijdschrift voor Orthopedagogiek, 44, 367 – 373

Sardes (2008) Toekomstbeelden van de brede school. Utrecht: Speciale Editie Sardes.

Schreuder L, Valkestijn M., en Mewissen, S. (2008) Een school met vijf O' s. Onderwijs, ontwikkeling, opvoeding, opvang en ontspanning in een dagarrangement. Utrecht: NJI.

Vyvoj (2006), Tevredenheidsonderzoek BSO. Paterswolde.

Lijst met bijlagen

1. Projectplanning Geïntegreerd Curriculum
2. Profilering Vensterschool
3. Kernpartners Vensterschool
4. Overzicht geraadpleegde plangroepleden
5. Bezoekverslagen Almere, Amsterdam en Utrecht
6. Overzicht van praktijkvoorbeelden
7. Opbrengsten droomdag
8. Opbrengst raadpleging leerlingenraad
9. Bijeenkomst Ouders

Deelnemers en verslag expertmeeting

Bijlagen

1 Projectplanning

Haalbaarheidsonderzoek Geïntegreerd curriculum vensterschool Stadspark

Definitieve Versie

Januari, 2008

Opsteller: Matti Blok, projectleider

Op basis van het geaccordeerde onderzoeksvoorstel “Geïntegreerd onderwijsmodel vensterschool Stadspark” is deze projectplanning tot stand gekomen. Het dient als leidraad voor de uitvoering van het project.

De projectplanning bestaat uit vier delen

1. Inleiding;
2. Plan van aanpak;
3. Planning en organisatie;
4. Activiteitenoverzicht.

1. Inleiding

De plangroep van de Vensterschool heeft besloten (en toestemming gekregen) een onderzoek te laten doen naar de wenselijkheid en haalbaarheid betreffende de invoering van een geïntegreerd curriculum (GiC). Dit geïntegreerde curriculum wordt ook wel ‘verplicht verlengde schooldag’ of ‘volwaardig dagarrangement’ genoemd. In de kern gaat het om (door)ontwikkeling van de integrale samenhang van binnen- en buitenschoolse activiteiten. Bij de definiering van wat een geïntegreerd curriculum inhoudt, kan onderscheid worden gemaakt tussen de inhoudelijke (a) en de organisatorische (b) kant.

- a. De inhoudelijke kant heeft vooral te maken met het creëren van een gevarieerd aanbod van educatieve en recreatieve activiteiten, waarin aandacht is voor de levensechte maatschappelijke context in samenhang en afstemming met het reguliere curriculum van de scho(o)l(en).
- b. Bij de organisatorische kant moet worden gedacht aan de positionering van de activiteiten (binnen- en/of buitenschools, verplicht of niet, verlenging lesdagen of niet, inzet personeel, financiën, etc)⁴.

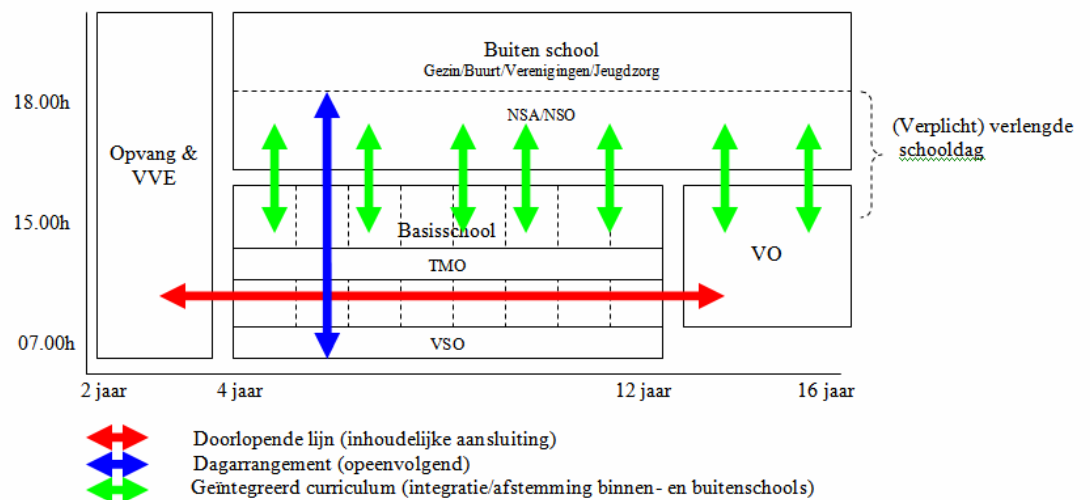
Het begrip ‘geïntegreerd curriculum’ voor de vensterschool Stadspark kan afwijken van de formulering die elders gebruikt wordt. Dit heeft alles te maken met hoe de verschillende partijen vanuit hun eigen rol kijken naar de invulling ervan. Het is de bedoeling dat mede door dit onderzoek het begrip ‘geïntegreerd curriculum’ voor wat betreft vensterschool Stadspark helder wordt. Het uitgangspunt in dit project zal in ieder geval zijn het verder uitbreiden van kansen voor alle kinderen tussen de 4 en 12 jaar. Kansen op een brede persoonlijke ontwikkeling, optimale ontplooiing van talenten en sociale participatie. De focus ligt sterk op de inhoudelijke/pedagogische kant (wat is het beste voor de kinderen?).

De vraag van de plangroep

De plangroep wil weten of een geïntegreerd curriculum voor Vensterschool Stadspark wenselijk en haalbaar is en hoe zo’n geïntegreerd curriculum er inhoudelijk dan uit zou zien en aan welke organisatorische voorwaarden dan moet zijn voldaan. Hierbij wordt rekening gehouden met de meningen, wensen en behoeften van de verschillende betrokken partijen.

⁴ Doordat de activiteiten vallen onder de organisatie van de vensterschool, is met name de organisatorische kant afhankelijk van de mate van samenwerking en integratie tussen partijen die betrokken zijn bij de vensterschool. Een vergaande invoering van een geïntegreerd curriculum impliceert een hogere mate van samenwerking en integratie.

Onderstaand schema verduidelijkt de verschillende begrippen en laat zien hoe je een geïntegreerd curriculum zou kunnen interpreteren.

2. Plan van aanpak

Wij stellen voor om het onderzoek in drie fasen in te delen:

- Fase 1: Analyse huidige situatie qua aanbod activiteiten en verwachtingen Vensterschool Stadspark
 - o Desk Research
 - o Bijeenkomsten met de diverse groepen
 - o Gesprekken met leden plangroep
- Fase 2: Scenario-ontwikkeling
 - o Literatuurstudie
 - o Bezoeken brede scholen elders in het land
 - o Bijeenkomsten projectgroep
 - o Interviews met experts/onderzoekers
 - o Ontwikkelen 'indicatorenmodel' GiC⁵
 - o Overleg met de stuurgroep (afweging mogelijke scenario's)
- Fase 3: Toetsing en analyse
 - o Raadpleging van actoren
 - o Projectgroep maakt twee of drie scenario's
 - o Opstellen advies meest haalbare scenario (voor- en nadelen)

Het project wordt afgerond door adviesrapport op te stellen die wordt besproken in de plangroep en betrokken partijen (MR, oudergroep VS, etc.) Na goedkeuring of bijstelling wordt het adviesrapport aangeboden aan de stuurgroep. Die beslist of en welk scenario wordt geïmplementeerd.

De fasering wordt hieronder nader toegelicht.

Fase 1: Analyse huidige situatie en verwachtingen Vensterschool Stadspark

Aan de hand van desk research, gesprekken en bijeenkomsten wordt een beeld geschetst van:

- de huidige uitvoering en organisatie van de binnen- en buitenschoolse activiteiten
- de visie(s) van de betrokken partijen t.a.v. binnen- en buitenschoolse activiteiten
- de (globale) verwachtingen van de plangroep(leden) t.a.v. een geïntegreerd curriculum

Ten behoeve van de desk research wordt gebruik gemaakt van beleidsdocumenten van de betrokken instanties zoals het schoolplan, beleidsplan vensterschool en beschikbaar cijfermateriaal.

De analysefase wordt afgesloten met een studiedag. De leden van de plangroep gaan hiervoor enkele bezoeken afleggen aan projecten (dagarrangementen, verlengde schooldag, etc.) elders in het land⁶. Op basis van deze bezoeken worden ervaringen gedeeld en worden deze vergeleken met de huidige situatie op Vensterschool Stadspark. Deze exercitie geeft tegelijkertijd een blik vooruit naar de mogelijke scenario's.

⁵ Op basis van inhoudelijke en organisatorische indicatoren wordt een model ontwikkeld waarmee meerdere scenario's kunnen worden bepaald. Door wensen/behoefte als input te geven, 'rolt' er een scenario uit.

⁶ Informatie over de gekozen projecten wordt aan de plangroep leden van te voren verstrekt, inclusief een checklist waarop relevante vragen staan geformuleerd.

Product 1: Verslag van de analyse

Fase 2: Scenario ontwikkeling

Deels parallel aan fase 1 wordt op basis van literatuurstudie, raadpleging van experts, bezoeken aan scholen en brainstormsessies/groepsbijeenkomsten een ‘indicatorenmodel’ ontwikkeld⁷. Dit model levert relevante indicatoren (inhoudelijk vanuit pedagogische theorieën) voor de ontwikkeling van een optimaal geïntegreerd curriculum als ook onder welke voorwaarden dit kan worden gerealiseerd (kritische succesfactoren).

De gesprekken en/of groepsbijeenkomsten die worden gehouden, staan hieronder weergegeven:

Gesprekken/bijeenkomsten met
<ul style="list-style-type: none">- Tenminste 5 ervaringsdeskundigen op verschillende functieniveaus en inhoudgebieden- Tenminste 5 adviseurs/ onderzoekers op het gebied van dagarrangementen, inclusief onderwijs of verlengde schooldag.- Kennisinstellingen- Betrokkenen op bestuurlijk en beleidsniveau

Definitieve vaststelling van de te interviewen personen vindt plaats in overleg met de projectgroep. Ter voorbereiding op de interviews zullen er itemlijsten voor de verschillende groepen worden ontworpen.

Op basis van het ontwikkelde model worden de mogelijke scenario's voor een geïntegreerd curriculum door de projectgroep voorgelegd aan de stuurgroep. De stuurgroep beslist welke worden meegenomen voor nadere raadpleging onder actoren van de vensterschool Stadpark.

Product 2: Ontwikkeld model (en daarmee mogelijke scenario's)

⁷ Dit model kan tevens gebruikt worden voor het ontwikkelen van scenario's op andere vensterscholen of brede scholen elders in het land.

Fase 3: Toetsing en analyse

De mogelijke scenario's worden vervolgens onderzocht om te komen tot een drietal scenario's op basis van wenselijkheid en haalbaarheid. De projectgroep raadpleegt hierbij leden/sectoren uit de plangroep (zie opsomming):

- basisonderwijs (De Starter en de W.A. van Lieflandschool)
- voorgezet onderwijs
- kinderopvang
- naschoolse activiteiten
- peuterspeelzaalwerk
- leerlingenraad
- oudergroep VS
- MR
- GGD
- Overige voorzieningen

Deze lijst is niet uitputtend. Binnen de projectgroep zal worden besloten welke leden, in welke samenstelling, worden geraadpleegd. In deze fase moet rekening worden gehouden met een grote tijdsinvestering van alle projectgroepleden gedurende de twee maanden.

Product 3: Rapportage van drie mogelijke scenario's voor een geïntegreerd curriculum

Afrondingsfase: Advies

Naar aanleiding van fase 3 is een oordeel gevormd over de geselecteerde scenario's. Dit wordt in een eindadvies nader uitgewerkt waarbij de voor- en nadelen van de drie scenario's goed in beeld worden gebracht. Dit (concept)advies wordt tenslotte nog voorgelegd aan twee partijen, te weten:

- De kenniskring van het lectoraat integraal jeugdbeleid
- Een groep van maximaal vijf geraadpleegde experts uit fase 2

De bevindingen hieruit worden door de projectgroep besproken en verwerkt in het definitieve advies, dat zal worden aangeboden aan de plangroep. Zij bespreken dit adviesrapport met hun achterban (MR, etc.) alvorens deze aan de stuurgroep wordt aangeboden (eventueel met aanpassingen).

(Eind)product 4: Adviesrapport

3. Planning en organisatie

Het project dient in de periode december 2007 tot juni 2008 te worden uitgevoerd. De planning verdeeld over de fasen is in onderstaand schema weergegeven in de tijd.

December	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli
Fase 1							
	Fase 2						
				Fase 3			
						Afronding	
	●	●		●		●	●
stuurgroep/MR/OG		studiedag	plangroep/stuurgroep		plangroep		stuurgroep
Uitloop							

Bij de organisatie van het project zijn meerdere partijen betrokken. Tijdens de verschillende fasen verschilt de inbreng van de partijen. Alleen de projectgroep is continu betrokken. Deze projectgroep bestaat uit de volgende personen:

- Supervisie (Jeannette Doornenbal, Lector Integraal jeugdbeleid, Hanzehogeschool)
- Projectleider (Matti Blok, lectoraat Integraal jeugdbeleid Hanzehogeschool)
- Locatiemanager vensterschool Stadspark (Mariëlle Reneman, tijdelijk lid)
- Studente RuG (Nena Hageman)
- Directeur De Starter (Gerry van Ewijk)
- Unit manager kinderopvang SKSG (Auckjen Hannema)
- Dagarrangementen en combinatiefuncties (OCSW: Anke van Duuren, Wendy Tol)
- Projectondersteuning (Caroline Wijma)
- Medewerker Financiën OCSW (Aan te wijzen door stuurgroep)

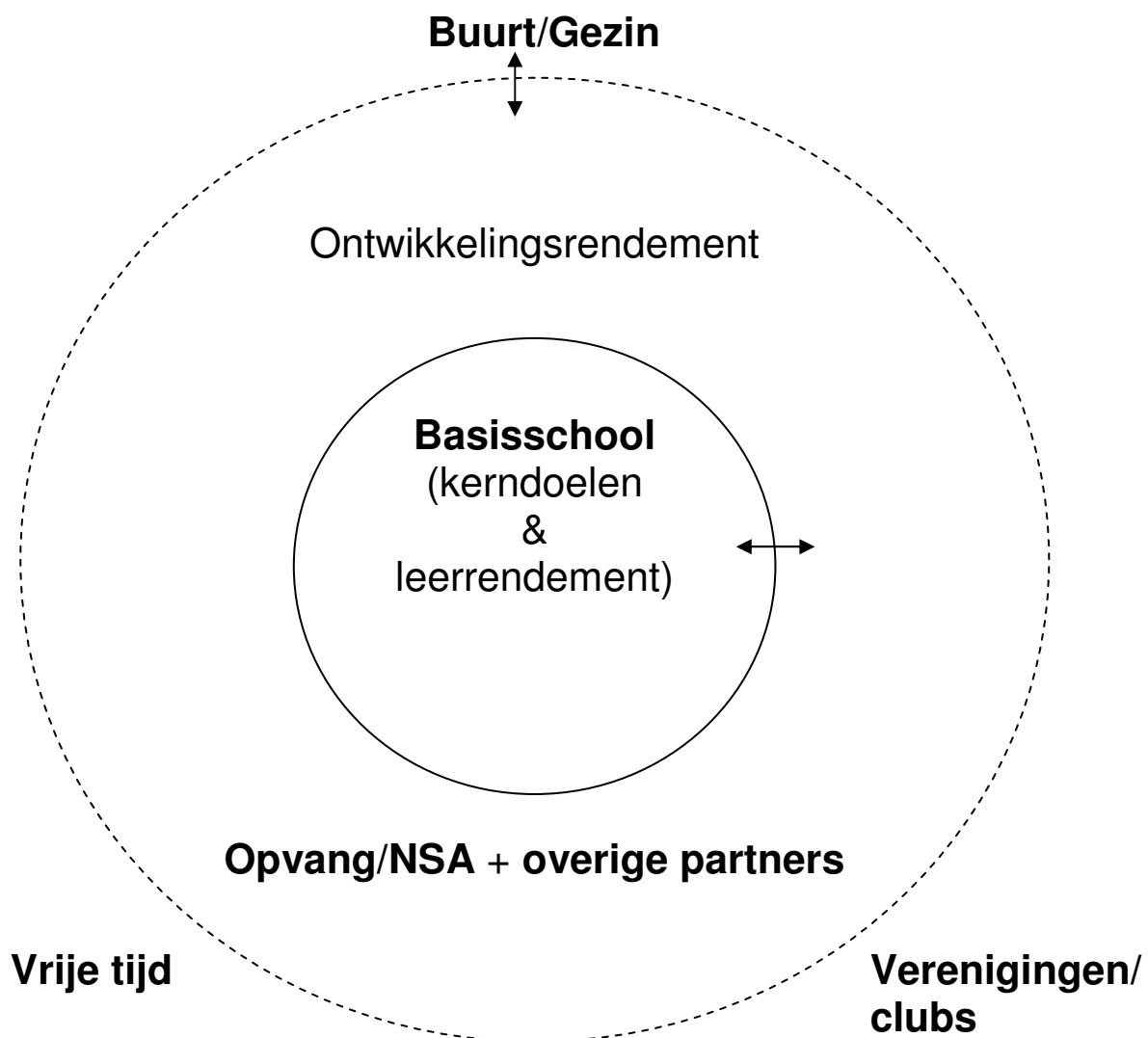
De projectgroep komt in eerste instantie maandelijks bij elkaar op een nader vast te stellen tijdstip. Overleg tussen projectgroepleden vindt op ad hoc basis plaats. Tweewekelijks vindt supervisie plaats met de lector en de projectleider. Doel van het maandelijks overleg is om de (concept)producten te bespreken; er is ruimte voor klankborden/discussie. In de eerste officiële bijeenkomst wordt dit projectplan besproken en worden de taken verdeeld op basis van het activiteitenoverzicht. De projectleider en de student van de RuG zullen (en kunnen) de meeste tijd in het project stoppen, de andere projectgroepleden kunnen op specifieke onderdelen bijdragen. De exacte rol van een ieder wordt bepaald in de eerste bijeenkomst. In met name de derde fase zal de projectgroep vaker bij elkaar komen. Tevens moeten de projectgroepleden in de derde fase rekening houden met een tijdsinvestering van gemiddeld een dagdeel per week! Deze derde fase is cruciaal binnen het project.

De projectgroep zal in het begin van het project de plangroep, stuurgroep, oudergroep VS en MR van De Starter (indien nodig ook de leerlingenraad) informeren over het project. Gedurende het project koppelt de projectgroep de tussentijdse resultaten (in ieder geval de producten) terug naar de plangroep en stuurgroep. Aan het eind van het project wordt de stuurgroep het eindrapport (advies) gepresenteerd.

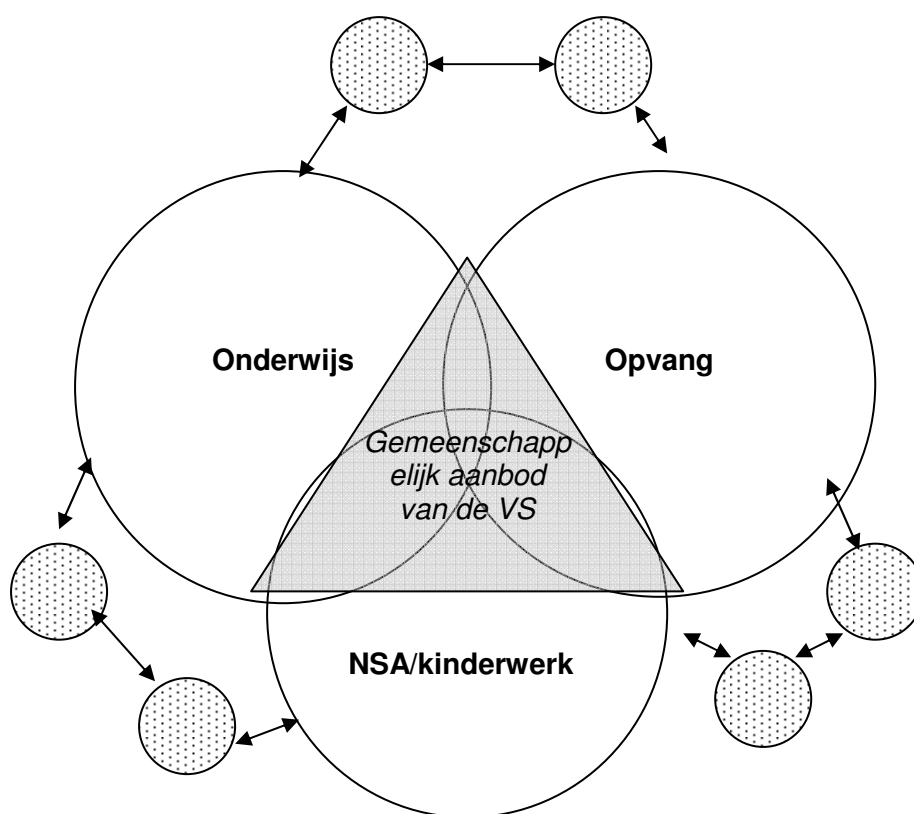
4. Activiteitenoverzicht

Fase	Activiteiten	Planning
Aanloofase	Start project	Begin dec ('07)
	Achtergrondinformatie verzamelen	Dec.
	Plangroep bijeenkomst	11 dec.
	Definitieve projectplanning	Eind dec. ('07)
	Bijeenkomsten MR/Oudergroep, Stuurgroep	Week 2
	Start projectgroep (afspraken maken)	Week 2
Fase 1	Verzamelen documenten	t/m week 3
	Gesprekken plangroepleden	Week 2 en 3
	Bezoeken scholen	23 jan.
	Studiedag	24 jan.
	Projectgroepbijeenkomst 2	6 feb.
	Verslaglegging (analyse huidige situatie)	Week 5/6
Fase 2	Informatie verzamelen	Jan./feb.
	Selecteren gesprekspartners	Jan./feb.
	Opstellen item lijsten	Feb.
	Voorjaarsvakantie	Week 9
	Projectgroepbijeenkomst 3: Voorleggen itemlijsten	4 mrt.
	Uitvoeren interviews	Mrt.
	Plangroep bijeenkomst: tussenrapportage	18 mrt.
	Opstellen model	Mrt./Apr.
	Projectgroepbijeenkomst 4: Bespreken model	1 apr.
	Stuurgroep bijeenkomst: Vaststellen mogelijke scenario's	15 apr.
	Meivakantie	Week 18/19
Fase 3	Raadpleging plangroepleden (toetsing)	Apr/Mei
	Projectgroepbijeenkomsten: Uitwerken scenario's	Apr/Mei
	Analyse uitkomsten raadpleging	Mei
Afronding	Opstellen concept advies	Mei/juni
	Voorleggen advies aan kenniskring	Week 23/24
	Voorleggen advies aan experts	Week 24
	Rapportage aan plangroep (+ achterban)	17 juni
	Advies naar stuurgroep	Eind juni
	Uitloop	Juli

2 Profilering Vensterschool

3 Kernpartners Vensterschool

 = overige partijen

Totale aanbod* in een geïntegreerd curriculum bestaat uit de volgende disciplines:

Onderwijs	Opvang	NSA/kinderwerk	Gezamenlijk aanbod
-----------	--------	----------------	--------------------

*) Daarnaast moet er ruimte zijn voor gezin, vrije tijd, verenigingen, etc.

4 Overzicht geraadpleegde plangroepleden

Ten behoeve van de analyse van de huidige situatie is in de maand januari gesproken met de volgende plangroepleden.

Jaap Bakkelo	(Directeur Zernike College)
Anke van Duuren	(OCSW gemeente Groningen)
Jannie Ensing	(Zakelijk leider Buurtcentrum Stadspark)
Gerry van Ewijk	(Directeur De Starter)
Auckjen Hannema	(SKSG Kinderopvang)
Eugène Hegeman	(NSA-coördinator)
Rutger Noordam	(Ouderlid plangroep)
Folkert Oldersma ⁸	(Projectleider Science project)
Mariëlle Reneman	(Locatiemanager Vensterschool)
Jannie van Setten	(Bibliotheek Groningen)
Alex Tillema	(COP Groningen)
Wendy Tol	(OCSW gemeente Groningen)
Wieke Zondervan	(Van Lieflandschool)

⁸ Geen lid van de plangroep

5 Bezoekverslagen Almere, Amsterdam en Utrecht

In januari zijn drie brede scholen bezocht elders in het land met leden van de plangroep. Gerard van de Burgwal (stichting OOG) heeft ondersteuning geboden bij het zoeken naar geschikte bezoeklocaties. Er zijn in maart door de projectgroepleden nog enkele bezoeken afgelegd georganiseerd door de WMOO Groningen, waarbij kon worden aangesloten. Deze bezoeken zijn geweest naar de Bikube in Hoofddorp, Het Meesterwerk in Almere, de Bioritme school Oosterweide in Gouda en Hadrieo in Dordrecht. Hiervan zijn geen bezoekverslagen beschikbaar. Van de eerste drie is wel een praktijkbeschrijving in bijlage 5 gegeven.

Almere:

In schooljaar 2006-2007 is in de Almeerse wijk Stedenwijk een pilot uitgevoerd in het kader van de ontwikkeling van een dagarrangement voor ouders en kinderen uit de wijk.

Stedenwijk is een van de aandachtswijken van Almere. Ruim 40% behoort tot de risicojeugd. De problematiek in de Stedenwijk zit vaak in het “gezinsmanagement”, het onvermogen tot opvoeden. Zeer jonge kinderen lopen buiten of zitten alleen thuis. Ze zorgen (soms) voor overlast en zijn bekend bij de wijkagent. Op school zijn veel gedragsproblemen. Er zijn veel eenoudergezinnen en veel mensen met een uitkering of behoren tot de minima. Ten opzicht van het Almeerse gemiddelde scoort Stedenwijk op vrijwel alle punten (economisch, sociale en fysiek factoren) laag.

Gezien de samenstelling van de wijk en de beschikbare financiële middelen is gekozen voor het ontwikkelen van een dagarrangement voor de achterstandskinderen uit de wijk. Het dagarrangement kan een bijdrage leveren aan een nog betere begeleiding, zorg en ondersteuning voor kinderen die extra aandacht hard nodig hebben. Vanuit professionals is aangegeven dat de preventieve functie van belang is.

Stedenpunt (activiteitencentrum voor kinderen en ouders- welzijnswerk) biedt kinderen het volgende aan:

- Kinderen kunnen voor schooltijd opgevangen worden en ontbijten (1,50 per keer). De kinderen worden vervolgens na een van de drie scholen in de wijk gebracht.
- Tussen de middagopvang voor een van scholen (met gezonde maaltijd)
- Onder schooltijd kunnen de kinderen deelnemen aan de activiteiten in het centrum. Deze activiteiten worden in overleg met de scholen samengesteld.

Na schooltijd kunnen de kinderen opgehaald worden en kunnen ze deelnemen aan verschillende activiteiten in de huiskamer. De kosten voor een dagarrangement zijn afhankelijk van de deelname aan activiteiten, activiteiten worden apart afgerekend.

De dagarrangementen zijn voor kinderen tussen de 2 en 12 jaar die in Stedenwijk wonen en leerlingen zijn van één van de scholen en/of peuterspeelzalen in de wijk. Gemiddeld 30 kinderen per dag komen op het Stedenpunt.

De situatie in Stedenwijk is niet vergelijkbaar met die van de Vensterschool Stadspark. Het huidige dagarrangement van onze vensterscholen richt zich op alle kinderen en is niet specifiek gericht op achterstand. Het aanbod van Stedenpunt voor haar doelgroep werkt, blijkt uit een evaluatie uit 2007. De kinderen hebben baat bij een extra stukje individuele aandacht en structuur. Het is gelukt om juist kinderen, van wie mag worden aangenomen dat ze het zeer nodig hebben, binnen het project te betrekken. Het aanbod van m.n. de huiskameractiviteiten van Stedenwijk is voor een groot deel te vergelijken met Huiskamer projecten in Groningen (Oosterpark en Beijum).

De organisatie van Stedenpunt is erg kwetsbaar. Er is wel een convenant afgesloten met de partners maar alle activiteiten worden georganiseerd door één persoon. De medewerking van m.n. de scholen laat te wensen over. De gemeente heeft nog geen structurele keuze gemaakt voor een aanbod van dagarrangementen voor de lange termijn. Van financiële continuïteit en blijk van ambitie is (volgens de coördinator) nog geen sprake.

Amsterdam-Noord:

In dit stadsdeel zijn achttien brede scholen, die werken met de VSD. Het stadsdeel bestaat uit meerdere buurten en de VSD is gericht op één basisschool. Het stadsdeel stimuleert daarnaast activiteiten op buurtniveau, waarbij betrokkenheid van buurtbewoners een grote rol speelt. De buurten in dit stadsdeel verschillen nogal van samenstelling, toch zijn er veel zwarte scholen. De bredeschool ontwikkeling gaat bewust heel gestaag. Wat opvalt is dat de scholen die meedoen, erg gemotiveerd zijn. De VSD staat met name in het teken van sociale vaardigheden, studieadvies, ontspanning, kunst & cultuur en taal. Het is een soort snuffeltraject waar toeleiding naar verenigingsleven

een doel is, maar helaas door allerlei omstandigheden niet wordt gehaald. DE deelname is desondanks hoog, 50% van de kinderen doet mee aan de VSD activiteiten. De rol van het stadsdeel is gewijzigd door de jaren heen, zij moesten de VSD programma's namelijk goed of afkeuren. Nu bepaald in eerste instantie de school de vraag/behoefte en zij zoeken externe professionele partijen voor de aanbodontwikkeling. Er vind selectie en beoordeling van die partijen plaats in het coördinatoren overleg. De welzijnsorganisaties zijn op basis van een subsidie verplicht om tenminste één dienst aan te bieden aan de school, zodat deze organisaties ook op de jeugd zijn gericht. Een soort prestatieverplichting zou je dat kunnen noemen. Op dit moment is er ontwikkeling gaande van schoolgerichte activiteiten naar buurtgerichte. De schoolgerichte activiteiten zullen er altijd blijven, maar op een bepaald thema wordt er buurtgericht gewerkt. De buurten en scholen zouden zo elk hun eigen profiel kunnen krijgen, bijvoorbeeld sport & kunst. Talentgroepen noemen ze dat in Amsterdam Noord.

Voor het stimuleren van deelname aan activiteiten van kinderen heeft de basisschoolleerkracht een sturende rol. Daarnaast wordt er sinds kort gewerkt met buddy's, iemand uit de wijk die een kind van groep 8 tot de 2^e brugklas begeleid (ook thuis). Dit is vooralsnog een groot succes. Ook zijn er mentorgroepjes waar vooral wordt gewerkt aan studie vaardigheden, dit staat (nog) los van de VSD activiteiten. De BSO is een onderdeel dat niet goed van de grond komt, dit heeft te maken met het feit dat veel ouders van kinderen gewoon thuis zijn. Een verplichte combinatie van BSO/VSD is dan ook niet bespreekbaar voor dit stadsdeel. Juist door de mentoren en buddy's in combinatie met de Talentgroepen ziet de gemeente wel kansen om het de samenhang en kwaliteit van binnen- en buitenschoolse activiteiten te verbeteren. Zo lang het maar stapsgewijs gebeurt!

Utrecht:

Bij het bezoek aan de brede school in de wijk Kanaleneiland werd duidelijk dat de wijkpopulatie sterk verschilt met de wijkpopulatie van de Vensterschool Stadspark. De populatie bestaat voor ongeveer 95% uit allochtonen, met name Turken en Marokkanen. De naschoolse activiteiten zijn binnen deze brede school met name gericht op verdieping, de activiteiten moeten een inhoudelijke slag maken. Het 'normale curriculum' kan zich op deze manier richten op de cognitieve ontwikkeling. Het doel van de naschoolse activiteiten is het bereiken van zoveel mogelijk kinderen. Er wordt een breed vrijetijdsaanbod geboden. Als doelgroep is gekozen voor alleen groep 5/6, dit wegens beperkte financiële middelen. De activiteiten worden begeleid door professionals. De scholen bepalen welke activiteiten er worden aangeboden. De leerkrachten kunnen de leerlingen 'sturen', maar niet verplichten om aan de activiteiten deel te nemen.

In Utrecht geldt dat de wijkcoördinator zorgt voor de onderlinge afstemming tussen de scholen binnen de wijk. De wijkcoördinator is de schakel tussen de gemeente en de wijk.

Voor de wijk Overvecht geldt dat er sprake is van een goed infrastructuur, er is veel groen en er zijn veel sportaccommodaties. Er wordt door de bewoners echter weinig gebruik van gemaakt. Mede om het gebruik hiervan te stimuleren worden er als naschoolse activiteiten themablokken aangeboden van o.a voetbal en muziek. Deze activiteiten worden begeleid door professionals. Aan het eind van een blok wordt er in de wijk een voorstelling/ optreden gegeven door de kinderen. Er wordt gezorgd voor een 'warme overdracht' naar het verenigingsleven (door folders uit te delen en uit te vertellen waar de verenigingen zich bevinden en hoe je je daar voor kunt opgeven).

6 Overzicht van praktijkvoorbeelden

Op basis van deskresearch is gezocht naar een aantal relevante praktijkvoorbeelden in het land. De belangrijkste voorbeelden worden hier kort beschreven. Van deze voorbeelden zijn uitvoerige beschrijvingen te vinden op de site van het Nji (<http://www.nji.nl/bredeschool/>).

Schoolbuurtwerk Westerpark

Het 'schoolbuurtwerk' van de Amsterdamse Stichting Welzijn Westerpark (SWW) is bedoeld voor groep 3 tot en met 8 van alle basisscholen in stadsdeel Westerpark. Dat stadsdeel bestaat uit twee van oudsher 'kansarme' buurten: de vier scholen in de Spaarndammer/ Zeeheldenbuurt maken al zo'n dertig jaar gebruik van het schoolbuurtwerk, drie van de vier scholen in de Staatslieden/Hugo-de-Grootbuurt inmiddels ruim tien jaar. Volgens een landelijke inventarisatie van het NIZW in 2002 geeft dit schoolbuurtwerk de meest uitgewerkte systematiek van educatieve buurtactiviteiten voor kinderen in samenwerking met het onderwijs. Het schoolbuurtwerk biedt een samenhangend geheel van activiteiten aan, vanuit een zelfde inhoudelijk en praktisch concept. De buurtcontext wordt benut als leeromgeving met tal van mogelijkheden voor kinderen om 'zelfontdekkend' te leren. Interactie met buurtbewoners speelt daarbij een cruciale rol. Met de activiteiten die ze uitvoeren leveren de kinderen vaak ook een positieve bijdrage aan het leefklimaat in hun buurt - een oude volksbuurt met een zeer kleurrijke bevolking.

De meeste projecten vinden plaats onder schooltijd, waarbij sommige scholen ook kiezen voor verlengde-schooldagactiviteiten. Het schoolbuurtwerk laat de projecten zoveel mogelijk aansluiten op vragen van de scholen en het stadsdeel. Het streven naar nog sterkere aansluiting bij het onderwijscurriculum is in 2002 vastgelegd in een gezamenlijk convenant van het stadsdeel, de schooldirecties en -besturen en SWW. Het convenant bevat ook afspraken over evaluatie en kwaliteitszorg, en voorziet in een structurele subsidieregeling voor het schoolbuurtwerk.

Bikube Kantoortijdschool Hoofddorp

Basisschool Bikube/ 't Bijtje in Hoofddorp is open tussen 7.15 en 18.15. De school overweegt om de tijd te verruimen naar 7.00 - 19.00 uur zodat men aansluit bij behoeften van ouders. De school streeft naar een ononderbroken schooldag voor kinderen. Een schooldag is een geheel, al zijn er verschillende onderdelen in de dag. Dit bereikt de school doordat de kinderen met dezelfde kinderen en volwassenen in de school verblijven. En ook doordat de pedagogische aanpak gedurende de hele dag dezelfde is. Over de wijze waarop men met de kinderen omgaat, bestaat consensus binnen het hele team van leerkrachten en pedagogisch medewerkers. De eenheid wordt nog versterkt door de keuze van een leidend thema dat het hele schooljaar de inrichting en activiteiten van de kinderen kleurt. In het schooljaar 2007 - 2008 is gekozen voor het thema "circus".

Er zijn natuurlijk verschillen tussen het onderwijsgedeelte en het vrijetijdsgedeelte van de dag: tussen 8.30 uur en 15.00 uur wordt er - met twee pauzes - gewerkt aan de onderwijsdoelen. Kinderen hebben enige vrijheid in de volgorde waarin ze hun taken uitvoeren, maar aan het einde van de week moeten ze al het afgesproken werk hebben uitgevoerd. Na 15.00 uur begint de vrije tijd. De kinderen kunnen vrij spelen in de buitenschoolse opvang en ook naschoolse cursussen volgen. Een derde van de schoolkinderen maakt hiervan één of meer middagen gebruik.

Bikube en 't Bijtje vormen samen de kantoortijdschool. BSO 't Bijtje heeft twee eigen ruimtes in een vleugel van het schoolgebouw. Zij maken ook regelmatig gebruik van het handvaardigheidslokaal en de gangen. De school heeft 180 leerlingen, waarvan 60 kinderen op 't Bijtje zitten. De meeste kinderen komen één, twee of drie dagdelen, er zijn 10 kinderen die vier of vijf dagen komen. Er zijn twee groepen: de kinderen van groep 1 t/m 4 zitten samen in één groep, de kinderen van groep 5 t/m 8 zitten samen in één groep. Er zijn twee naschoolse cursussen per week, waaraan 15 kinderen per cursus meedoen. Deze cursussen worden door vakdocenten, vrijwilligers of pedagogisch medewerkers gegeven. Kinderen van de buitenschoolse opvang kunnen zich opgeven voor de cursussen maar het is niet verplicht.

De samenwerking kenmerkt zich door een overeenstemmende pedagogische visie en aanpak. Dit doen ze vooral door de overgangen goed te regelen, door in één team te werken, dezelfde regels te hanteren en gemeenschappelijke feesten samen te vieren. Daarnaast kiest de school voor inhoudelijke samenhang in het aanbod, één beleid voor zorgkinderen en één aansturing. De schooldirecteur is tevens directeur van de buitenschoolse opvang.

Het Meesterwerk in Almere

Het Meesterwerk in Almere is een openbare brede basisschool met kinderdagverblijf, buitenschoolse opvang en peuterspeelzaal onder één dak en is open van 7.00 tot 7.00 uur. Het team van onderwijs, kinderopvang en peuterspeelzaal werkt onder leiding van een algemeen directeur aan leren en ontwikkeling van kinderen in een

betekenisvolle omgeving. Dit gebeurt vanuit de principes van het Ontwikkelingsgericht Onderwijs (OGO). Daarom hecht men veel waarde aan samenwerking met ouders, buurtbewoners, organisaties en bedrijven. Het Meesterwerk is een proeftuin voor het gedachtegoed van de Stichting Etutorium die een ononderbroken ontwikkelingsproces tot en met de brugklas nastreeft.

Er zitten ongeveer 300 leerlingen op de school. In de wijk zijn huur- en koopwoningen, waardoor er een mix van bewoners is komen te wonen. Er zitten ook kinderen van buiten de wijk op school van ouders met iets hogere opleidingsniveaus, omdat deze ouders voor dit onderwijstype kiezen. Ook het feit dat Het Meesterwerk een brede school is met allerlei voorzieningen onder één dak trekt kinderen van buiten de wijk.

La Luna verzorgt dagopvang, tussenschools en voor- en naschoolse opvang op Het Meesterwerk. Op de voor- en naschoolse opvang zitten gemiddeld 80 leerlingen per week. Er is een wachtlijst op maandag, dinsdag en donderdag. De BSO vindt plaats in ruimtes die in open verbinding staan met de gangen. Hierdoor is de BSO goed zichtbaar voor iedereen in de school en kan er ook gespeeld worden in de gangen, wat de bewegingsruimte van de kinderen vergroot. Het eten van de kinderen wordt overdag klaargemaakt door een huishoudelijk medewerkster in de centrale keuken van Het Meesterwerk. Iedere BSO-groep heeft een klein keukentje, waarvan uit de warme maaltijd voor kinderen omstreeks 17.30 uur verstrekt wordt. De BSO kan verder van alle lokalen en buitenruimtes van Het Meesterwerk gebruik maken voor de activiteiten.

Welzijnsorganisatie De Schoor verzorgt de peuterspeelzaal in Het Meesterwerk. Bijzonder is verder nog dat op de school dertig appartementen zijn gebouwd. Zo staat de school letterlijk middenin de woonwijk.

De uitgangspunten van Het Meesterwerk zijn brede ontwikkeling, motieven en betekenis-verlening, kernactiviteiten, bemiddelende en deelnemende rol van de leerkracht en observeren. Dit valt allen onder de noemer van “ontwikkelingsgericht onderwijs”. Daarnaast richt het Meesterwerk zich op samenwerking aan kunst- en cultuureducatie, één aansturing, samenhang in inhoud van het aanbod en één beleid voor zorgkinderen.

OBS De Boog is één van de tien basisscholen in Rotterdam, die vanaf schooljaar 2007/2008 meedoen met een verplichte verlenging van de leertijd van maximaal 6 uur per week. Hierbij gebruiken zij het dagarrangement. Dit is een uitwerking van het plan *Maatwerk op school; meer leertijd voor kinderen!*, waarmee gemeente en schoolbesturen Rotterdamse leerlingen meer kansen willen geven zich te ontplooiën en bagage mee te geven voor een succesvolle toekomst. Het plan geeft ook antwoord op ontwikkelingen als aandacht voor talentvolle leerlingen en de verplichting voor de school om buitenschoolse opvang te regelen. De gemeente wil hiermee de samenwerking met partners en aanbieders in de wijk te bevorderen, de betrokkenheid van ouders te vergroten en de sociale cohesie in de wijk te stimuleren.

Tien scholen in Rotterdam zijn gestart als dagarrangement en 24 scholen als wijkarrangement. In beide gevallen verlengen de scholen de schooldag met zes uur. In het geval van het dagarrangement is het activiteitenaanbod voor alle leerlingen vanaf groep drie verplicht. Dit is gedaan omdat de activiteiten van groot belang voor de ontwikkelingskansen van kinderen worden geacht. De activiteiten zijn in het schoolcurriculum geïntegreerd.

OBS De Boog is een brede basisschool met één team in twee locaties: een in Schiedam met 260 leerlingen en een in Bospolder met 90 leerlingen. De leerlingpopulatie weerspiegelt de bevolkingssamenstelling van de wijk. De achtergrond van de kinderen op beide locaties is vooral Turks en Marokkaans. Er zijn heel weinig Nederlandse leerlingen. Op de locatie in Schiedam zijn er ook kinderen met een Surinaamse, Kaap-Verdiaanse en Antilliaanse achtergrond.

Vanaf september 2007 gaan alle kinderen op dinsdag en donderdag van 8.30 – 16.30 uur naar school. Op deze lange dagen krijgen de kinderen extra activiteiten naast de gewone vakken. De extra activiteiten zijn dans, muziek, techniek, spelen met taal, beweging, toneel, beeldende vorming en filmen. De activiteiten worden verzorgd door professionele musici, kunstenaars, acteurs, sportdocenten en andere vakkrachten. Tussen de middag eten alle kinderen op school onder leiding van vrijwillige overblijfsmedewerkers waarna ze gaan buitenspelen onder leiding van kinderwerkers.

De Boog gaat bij de educatieve samenwerking uit van de gemeenschappelijke pedagogische visie van scholen en partners in Rotterdam betreffende bevordering van de sociale competentie, het burgerschap en de waarden en normen van de jeugd stuurt de samenhang. Met onderscheidt zeven competenties waaraan gewerkt moet worden: behoorlijk communiceren; samenwerken met anderen; zich invoelen in anderen; initiatief nemen; problemen (helpen) oplossen; verantwoordelijkheden dragen en op zichzelf vertrouwen.

Bioritme school in Gouda

De Oosterweide in Gouda heeft zijn schoolprogramma aangepast aan de tijden waarop kinderen het beste leren. Ook is er op de school veel aandacht voor het maken van de overgangen van ontspanning naar inspanning. De basisschool heeft het lesprogramma en de tussen de middagactiviteiten tot één samenhangend geheel gemaakt. Er zijn enkele extra ruimtes beschikbaar voor samen eten en de activiteiten. Activiteiten gebeuren ook in de klassen.

De school is op maandag, dinsdag en donderdag open tussen 8.30 uur en 16.30 uur. De lessen de taal-, reken- en wereldoriëntatielessen zijn tussen 8.30 en 12 uur en tussen 14.30 en 16.30 uur. Het speekwartier is vervroegd naar 9.30 uur. Tussen 8.30 – 9.30 uur en tussen 14.15 en 14.30 zijn er rustige activiteiten in de klas, zodat de kinderen tijd krijgen om op te starten. De school let er ook op dat 's middags een korte herhaling van een ochtendles plaatsvindt. Hierdoor is er meer kans dat deze kennis 's nachts in het geheugen van de kinderen wordt opgeslagen.

De middagpauze – TSO genoemd – duurt 2 ¼ uur. In deze tijd eten en spelen de kinderen op school en op het schoolplein. Tevens doen zij verschillende activiteiten, zoals muziek, gym, taalverrijking, sociale vaardigheidstraining, uitstapjes, Arabische les, zwembles en yoga.

Op vrijdag is de school om 15.30 uur uit en op woensdag om 12 uur. De lestijd is op vier dagen 5 ½ uur per dag en op woensdag 3 ½ uur.

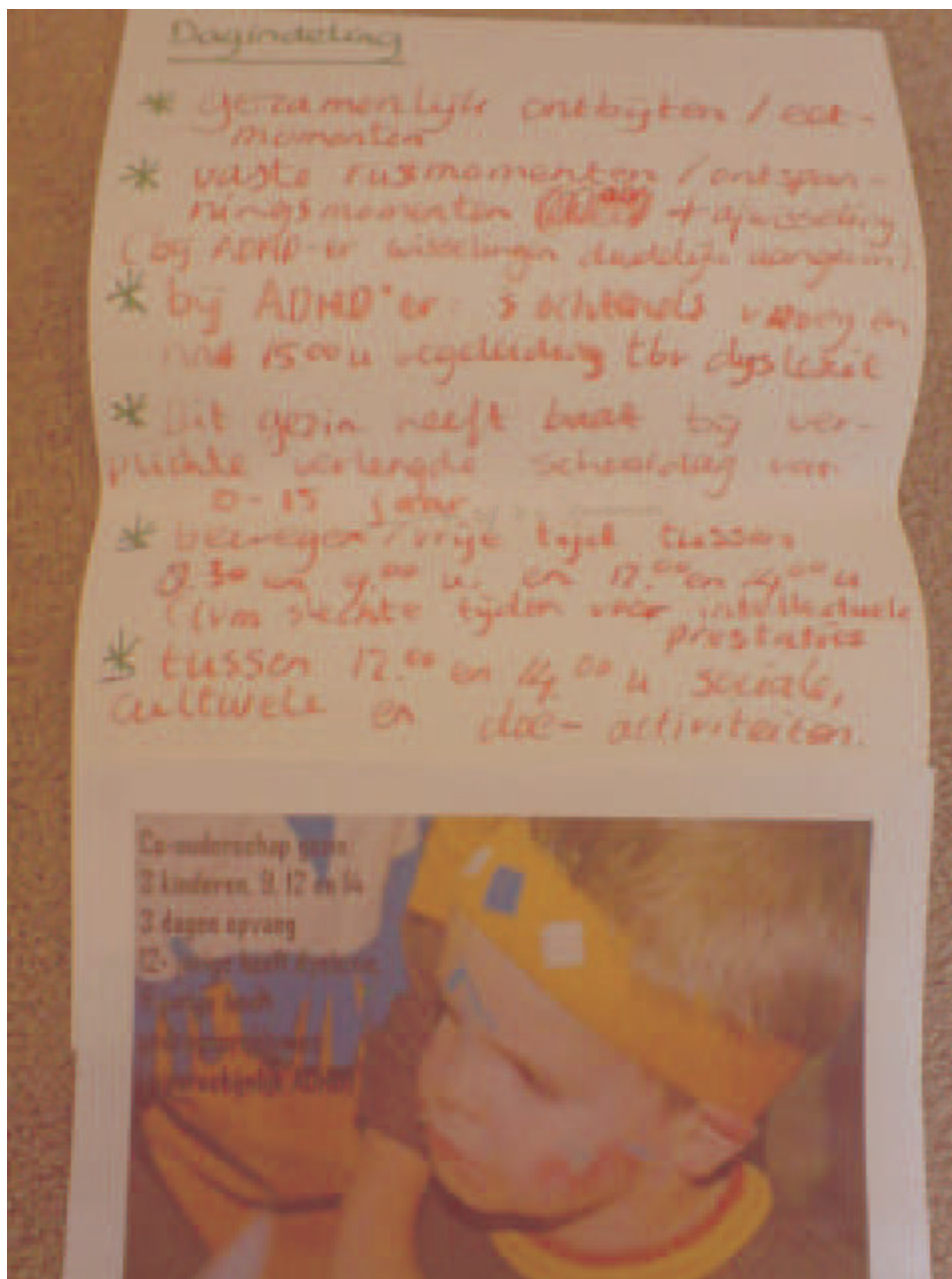
Het tussen de middag programma is voor alle kinderen vanaf groep 3 verplicht. Het programma en ook het samen eten is belangrijk voor de kinderen. Hierdoor is er in feite sprake van verlenging van leertijd. Ouders hebben hiertegen geen enkel bezwaar. De kleuters kunnen tussen de middag naar huis gaan. De keuze wordt aan de ouders overgelaten. De kinderen van deze school gaan niet naar de buitenschoolse opvang. Dit ligt aan het feit dat veel ouders in deze buurt niet werken en ook is buitenschoolse opvang minder nodig omdat de school op drie dagen per week pas om 16.30 uur uitgaat.

De tussenschoolse opvang en de activiteiten worden uitgevoerd door pedagogisch medewerkers van de buitenschoolse opvang, onderwijsassistenten, vrijwilligers, vakkrachten en moeders: de TSO-medewerkers. Er is een TSO-coördinator. Leerkrachten en TSO-medewerkers zorgen voor geleidelijke overgangen van school naar TSO en omgekeerd. Eén van de

TSO-medewerkers komt ongeveer 10 minuten voor de aanvang van de middagpauze in de klas en neemt dan geleidelijk aan de groep van de leerkracht over.

7 Opbrengsten droomdag

Op de droomdag is voor een aantal fictieve kinderen met bepaalde eigenschappen (bijv. ADHD, Allochtoon, hoogbegaafd, etc) en een bepaald gezin (tweeverdieners, alleenstaande moeder, werkloze vader, etc) gediscussieerd over de ideale dagindeling voor zo'n kind of kinderen (zie voorbeeld). Bij alle discussies werd opnieuw de vrije ruimte voor kinderen als een belangrijke voorwaarde genoemd. Daarnaast bleek begeleiding van de kinderen, of dat nu thuis door een ouder wordt gedaan of door een coach op de brede school, essentieel. Kinderen uit gezinnen die thuis goed 'gecoacht' worden, maar waar de ouders beide weinig thuis zijn, kunnen behoefte hebben aan een voor hun uitdagend en afwisselend naschools aanbod. Ouders die weinig 'coachen' zul je actief bij de brede school kunnen betrekken, zo was de gedachte die ontstond. Ook een coach vanuit de Vensterschool kan zowel het in kind als een ouder op weg helpen. Kinderen met bepaalde problematiek (ADHD, dyslexie, etc) zullen een inhoudelijk goed pakket van naschoolse activiteiten moeten kunnen krijgen. Leerkrachten zouden hier samen met een coach (ouder of buddy) aan kunnen bijdragen.

Voorbeeld: Een gezin met co-ouderschap. Er zijn drie kinderen van 9, 12 en 14 jaar. Er is drie dagen opvang. De 12-jarige heeft dyslexie, de 9-jarige heeft gedragsproblemen (waarschijnlijk ADHD).

8 Raadpleging leerlingen De Starter

Methode

Op 21, 22 en 23 april zijn op de basisschool 'De Starter' vragenlijsten afgenomen in verschillende groepen. De lijsten zijn op 2 april getest in de leerlingenraad van de Starter. Na deze afname zijn er enkele aanpassingen gedaan aan de vragenlijst. De aangepaste lijsten (zie bijlage) zijn afgenomen in de groepen 5a, 5b, 6a, 6b, 7, 8a en 8b. Bij het afnemen waren de leerkracht, een leerling van de leerlingenraad en een onderzoeker van het project 'Geïntegreerd curriculum Stadspark' aanwezig. In enkele groepen zijn video-opnames gemaakt. Deze opnames kunnen gebruikt worden om later terug te kijken op de manier van onderzoeken. De groepen 5 gezamenlijk bestaan uit 41 leerlingen, de groepen 6 uit 52 leerlingen, groep 7 uit 30 leerlingen en de groepen 8 uit 38 leerlingen. In totaal zijn er 161 leerlingen ondervraagd. De leerlingen werden eerst gevraagd om hun eigen weekindeling in te vullen. Vervolgens moesten ze aangeven wat hun fijnste dag was en wat hun minst fijne dag was, hierbij werd ook om de reden gevraagd. De laatste opdracht was om per groepje een eigen dagindeling te bedenken. Daarbij hadden de leerlingen de vrije hand, de opdracht vroeg echter wel om een dag waar ook wat geleerd wordt.

Resultaten

Om de antwoorden van de leerlingen overzichtelijk te maken, wordt gebruik gemaakt van percentages in tabellen. In sommige tabellen zijn de percentages gezamenlijk hoger dan 100, aangezien de leerlingen meerdere redenen konden noemen voor een fijne dag, geen fijne dag en de eigen dagindeling. In andere tabellen zijn de percentages gezamenlijk minder dan 100. In deze tabellen zijn niet alle redenen opgenomen in de tabel, aangezien maar enkelen voor de weggelaten redenen kozen.

De 161 leerlingen hebben elk een eigen weekindeling ingevuld. Het maken van deze weekindeling was voor de leerlingen een opstapje voor de volgende twee opdrachten. De indeling op school is voor de groepen gelijk. Er zit echter wel verschil in hetgeen de leerlingen na school doen. In Tabel 1 staan de belangrijkste bevindingen van de activiteiten van de leerlingen na school. Ook in deze tabel zijn de percentages gezamenlijk hoger dan 100, aangezien kinderen meerdere activiteiten kunnen hebben in één week.

Tabel 1. Activiteiten leerlingen na school

Sport	70%
Muziek	27%
NSO (1 of meerdere dagen)	17%
NSA (1 of meerdere activiteiten)	16%

De 161 leerlingen hebben 221 redenen aangedragen om een dag fijn te vinden. De belangrijkste bevindingen staan in Tabel 2.1.

Tabel 2.1 Redenen voor een fijne dag

Gym	23%
Sport	18%
Woensdag (kort)	17%
Vrijdag (weekend)	9%
Creatief	7%
Spelen	5%
Muziekles	2%

De antwoorden woensdag, want de woensdag is kort en vrijdag, want dan is het weekend zijn geen antwoorden waarmee een fijne dag voor kinderen bepaald moet worden. Het kan niet altijd weekend zijn en alleen korte dagen zijn niet in het belang van leren van kinderen. In Tabel 2.2 zijn deze antwoorden gefilterd. De gegevens in deze tabel worden gebruikt om de bevindingen te interpreteren.

Tabel 2.2 Redenen voor een fijne dag, zonder de antwoorden 'woensdag' en 'vrijdag'

Gym	30%
Sport	24%
Creatief	10%
Spelen	6%

Muziekles	2%
-----------	----

De leerlingen hebben voor de minst fijne dag 145 redenen aangedragen. De belangrijkste bevindingen staan in Tabel 2.3.

Tabel 2.3 Redenen voor geen fijne dag

Maandag (moe)	35%
Vakken	16%
Lange dag/ druk	14%
Geen stomme dag	7%

Opvallend bij de redenen voor geen fijne dag is dat 13 kinderen schoolzwemmen als reden hebben genoemd. Dit betreft allen kinderen uit groep 5, waarin 41 leerlingen zitten. Dit betekent dat 31% van de leerlingen in groep 5 schoolzwemmen als reden zien voor geen fijne dag.

De maandag wordt als belangrijkste reden genoemd om een dag het minst fijn te vinden. Door de leerlingen wordt aangegeven dat ze op maandag vaak moe zijn, omdat ze er weer vroeg uit moeten en in het weekend wel kunnen uitslapen. Ondanks dat dit een opvallende constatering is, is het antwoord *maandag* in de volgende tabel, Tabel 2.4, gefilterd, omdat de maandag niet als reden voor een minst fijne dag gebruikt kan worden. De gegevens in deze tabel worden gebruikt om de bevindingen te interpreteren.

Tabel 2.4 Redenen voor minst fijne dag, zonder het antwoord 'maandag'

Vakken	24%
Lange dag/ druk	21%
Geen stomme dag	11%

De laatste opdracht was om in een groepje zelf een dagindeling te maken. In totaal zijn er 32 groepjes die een eigen dagindeling hebben gemaakt. De groepjes bestaan gemiddeld uit 5 leerlingen. De dag is onderverdeeld in 's ochtends op school, tussen de middag / 's middags op school en na school. De dagdelen 's ochtends en 's middags worden samen besproken, omdat deze samen de lestijd op een dag betreffen. De leerlingen hebben 107 vakken/ activiteiten genoemd voor de indeling van de lestijd, dus zonder het dagdeel tussen de middag en na school. Om de resultaten te verwerken, zijn de antwoorden onderverdeeld in verschillende categorieën.

Werken: Onder deze categorie vallen de vakken taakwerk, rekenen en taal

Leuke vakken: Onder deze categorie vallen de vakken gym, topografie, schooltuintjes, kidz in bizz, creatief en projectwerk

Buiten spelen: Spreekt voor zich

Leuke dingen: Onder deze categorie vallen leuke activiteiten als you tube filmpjes kijken, lasergamen en de stad in gaan om te shoppen

Op school

Tabel 3.1 's Ochtends op school

Werken	20%
Leuke vakken	18%
Leuke dingen	10%
Buiten spelen	7%

Tabel 3.2 's Middags op school

Leuke vakken	21%
Leuke dingen	9%
Buiten spelen	7%
Werken	7%

Tabel 3.3 Tussen de middag

Naar buiten	67%
TMO	27%
Thuis eten	6%

Na school

Spelen: Onder deze categorie vallen het spelen met iemand en buiten spelen

Hobby: Onder deze categorie vallen alle hobby's op het gebied van sporttraining, muzieklessen en andere verenigingen

Leuke activiteiten: Onder deze categorie vallen verschillende activiteiten die georganiseerd moeten worden en in waar de kinderen gezelschap zijn van anderen (zoals schoolreisjes, kamperen, lasergamen en naar de bioscoop gaan)

Computeren

Vrij zijn/ zelf weten

Tabel 3.4 Na school

Spelen (met iemand/ buiten)	41%
Hobby	31%
Leuke activiteiten	12%
Computeren	10%
Vrij zijn/ zelf weten	6%

Bevindingen

In Tabel 1 is te zien dat bijna alle leerlingen van groep 5 t/m 8 een sport beoefend (70%) of muziekles heeft (27%). Opvallend is dat sporten een belangrijke reden is om een dag fijn te vinden (24%). Muziekles wordt door weinig leerlingen gezien als belangrijke reden om een dag fijn te vinden. Naast het sporten buiten school, wordt ook het sporten/ bewegen binnen school als belangrijke reden genoemd. Deze uitkomst komt overeen met hetgeen dat in het boek 'De school met 5 O's' te lezen is, namelijk dat de meeste schoolkinderen veel willen bewegen en het liefst meer willen bewegen dan één uur per dag. Het belang van bewegen wordt in het boek naar voren gebracht. Door veel en op verschillende manieren te bewegen, worden een kinderen sterk en leren ze hun lichaam te beheersen. Bewegen is ook belangrijk bij het leren van taal en rekenen. Kinderen leren begrippen als onder, boven, over, achter, lang, kort, links en rechts door dit zelf te ervaren via beweging. Bewegingsspelletjes leiden ook tot sociale contacten. Kinderen die actief (buiten) spelen zijn beter toegerust om gezond en evenwichtig op te groeien. Zij hebben relatief minder kans op ongevallen en herstellen sneller als ze ziek zijn (Schreuder, Valkesteyn en Mewissen, 2008).

De leerlingen hebben minder redenen aangedragen voor de minst fijne dag. Verschillende vakken zijn een reden om een dag minder fijn te maken dan andere dagen. De vakken die hier vaak genoemd worden zijn begrijpend lezen en het moeten maken van veel taakwerk. 21% van de leerlingen geeft aan dat een lange en drukke dag een reden is om een dag het minst fijn te vinden. De leerlingen beschrijven deze dagen als dagen waar ze geen tijd hebben om te spelen en waar ze na school meestal direct door moeten naar een vereniging.

De laatste opdracht die de leerlingen moesten maken was het maken van een eigen dagindeling. Tussen de middag wil 67% van de leerlingen naar buiten. Dit resultaat sluit goed aan bij wat eerder is besproken, namelijk het belang van bewegen tijdens het (actief) buitenspelen. Kinderen spelen tegenwoordig steeds minder buiten als gevolg van verstedelijking.

Wanneer de leerlingen zelf de indeling tijdens de schooltijd, de lestijd, mogen bepalen, gaat de meeste tijd op aan leuke vakken en leuke dingen doen. Opvallend aan de indeling van de lestijd is dat 20% van de vakken/ activiteiten in de lestijd gekozen is 's ochtends werken, tegen 7% 's middags werken.

De leerlingen hebben voor de tijd na school met name gekozen voor het spelen en voor het uitoefenen van een hobby. Beiden betekenen tijd voor de leerlingen zelf. Door De Greef en Van Gils (2003) wordt het beoefenen van educatieve vrije tijd genoemd. Het spelen valt onder de zelfgestuurde vrije tijd. Zelfgestuurde vrije tijd is voor de meeste schoolkinderen een relationeel gebeuren. Zij brengen hun vrije tijd graag door met andere kinderen of met kinderen en volwassenen samen. Kinderen maken hun vriendjes vooral in deze ongeorganiseerde vrije tijd.

Reflectie

Het afnemen van de vragenlijsten is over het algemeen goed verlopen. De klassen hebben goed meegewerkt. Er zijn echter wel een paar kritische punten te noemen. Bij de tweede opdracht waar de leerlingen de redenen voor een fijne en minst fijne dag moesten aangeven, werden vaak de antwoorden van de groepsgenoten overgenomen. Het maken van de laatste opdracht in de groepjes was moeilijk. De leerlingen vonden het moeilijk om gezamenlijk tot één dagindeling te komen. De meeste groepjes vonden het moeilijk om de bestaande dagindeling los te laten en een eigen dagindeling te maken. Er zijn ook groepjes die de bestaande dagindeling heel goed konden loslaten en een dagindeling maakten waar hooguit een half uur was weggelegd voor taakwerk en de rest van de tijd voor computeren en lasergamen.

Geraadpleegde bronnen

Greef, de, E., Verdonck, D. & Gils, van, J. (2003) *De provincie in hurkzit, naar een provinciaal beleid m.b.t. de vrij tijd in de provincie Vlaams-Brabant*. Onderzoekscentrum Kind en Samenleving: Gent.

Schreuder, L., Valkestijn, M.en Mewissen, S. (2008) *Een school met vijf O' s*
Onderwijs, ontwikkeling, opvoeding, opvang en ontspanning in een dagarrangement. Nederlands Jeugdinstituut.

9 Bijeenkomst Ouders

12 juni 2008 (Verslag: Gerry van Ewijk)

Aan het begin van de avond is er eerst een terugblik gegeven welke ontwikkelingen er de afgelopen jaren hebben plaats gevonden binnen de Vensterschool Stadspark. Daarna is er een overzicht gegeven van de stand van zaken op dit moment. Tijdens de beschrijvingen zijn er ook een aantal opmerkingen geplaatst door de ouders. En door het management van vensterschool Stadspark.

De volgende opmerkingen zijn geplaatst:

- NSA activiteiten
 - kwaliteit van de eindproducten is soms wisselend, dit komt o.a. door de steeds wisselende stagiaires
- Ouders missen een evaluatie na iedere activiteit
- Onderzoeken waarom sommige activiteiten niet aanslaan, bijv. bij de oudere kinderen.
- School/NSO worden altijd 10 minuten gesprekjes gehouden 3x per jaar, dit missen ze bij de NSA activiteiten. Vragen over hoe gaat het met onze kinderen, welke activiteiten vinden ze leuk etc.
- Meten van de kwaliteit van de NSA activiteiten, wel het doel aangeven
- Sociale ontwikkelingscursus ook in de NSA laten plaatsvinden. Voorkomt dat kinderen in een “zwaar” traject belanden bijv. bij de GGD etc.
- TMO wordt als een vreemd breekpunt ervaren in de dag. Op dit moment wordt er € 1,50 gevraagd voor de TMO per keer. Wanneer dit verhoogd wordt voor activiteiten, halen sommige ouders hun kind af van de TMO. Voorstel zou zijn om hier ook te gaan werken met bijv. 2 shifts, één van 11.30 tot 12.30 en één van 12.30 tot 13.30.
- Rol van de school in de aanbieder van de activiteiten stimuleren
- Wat is de plaats van de ouderen in het geheel, Vensterschool is breder dan alleen school/NSO/NSA, er maken ook ouderen gebruik van de voorzieningen.

Vervolgens is er een uitleg gegeven door Matti Blok over het onderzoek van het schoolcurriculum. Er volgt daarna een discussie over de plaats van de NSA activiteiten, moeten deze vrijwillig blijven of op termijn verplicht. Ook kwam aan de orde of de schooltijden eventueel opgerekt moeten worden. Voor alsnog heeft dit voorlopig niet de voorkeur. Ook ontstond er een discussie over de talentvorming van kinderen. Aan de orde kwamen de volgende items:

- welke talenten kan de vensterschool ontwikkelen
- kunnen alle talenten ook ontwikkeld worden
- wat is de vrijetijdsbeleving van kinderen.

10 Deelnemers en verslag expertmeeting

Op 11 juni is er met experts uit het land een bijeenkomst georganiseerd op De Starter. Doel van de bijeenkomst was om de scenario's te bespreken. Naast de leden van de projectgroep hebben er zes experts deelgenomen, te weten:

Catharina Daalhuizen	(Beleidsmedewerker, KION Nijmegen)
Ank Greijmans	(Projectleider Dagarrangementen en Combinatiefuncties, Conexus)
Anneke Slegers	(Directeur Bikube Hoofddorp)
Marja Valkesteyn	(Nationaal Jeugdinstituut, Afdeling Educatie& Opvang)
Job van Velzen	(Directeur Almere Meesterwerk)
Peter Vrieler	(Beleidsmedewerker Brede School, Stadsdeels Amsterdam-Noord)

Verslag:

In deze expert bijeenkomst zijn het project GiC en specifiek de scenario's voorgelegd aan deskundigen uit het land. Allereerst is door Mariëlle Reneman een inleidend verhaal gehouden over de aanleiding van dit project. Vervolgens is er door Matti Blok (projectleider) een toelichting gegeven op het waarom van deze bijeenkomst. Vooraf aan deze bijeenkomst zijn relevante stukken aan de experts toegezonden. Op basis van de toelichting en deze stukken is in een eerste ronde scherp gezet wat de Vensterschool Stadspark met een GiC zou willen. Vervolgens is men in groepjes van 3 mensen (2 experts en een projectgroeplid) uiteen gegaan om 1 of 2 ontwikkelde scenario's onder de loep te nemen. Doel daarvan was om enkele zwakke en sterke punten van zo'n scenario boven tafel te krijgen. In de afsluitende plenaire bijeenkomst zijn deze bevindingen aan elkaar gepresenteerd. Bij de scenario's in het derde en vierde kwadrant miste de experts vooral aandacht voor regie en slagvaardigheid, wat essentieel werd geacht. Het ontwikkelingsgericht werken werd als een sterk punt gezien. Ook welzijn in de school halen werd gezien als een positief iets, maar dan moet je wel goed helder hebben wat je didactische werkwijze daarbij zal zijn. Voor de scenario's in het tweede en derde kwadrant was de conclusie dat de scenario's eigenlijk niet consequent waren ingevuld, men wil te snel. Dit geldt ook voor het scenario in het eerste kwadrant. Indien je zou willen kiezen voor de maximum variant (kwadrant I), dan moet je daar vanuit onderwijs, opvang en welzijn ook volledig op inzetten, anders komt het niet van de grond.

In de discussie daaropvolgend werd het scenario uit kwadrant I toch als niet haalbaar gepositioneerd. Vooral vanwege het verplichtende karakter, dit past niet bij het profiel van de kinderen van Vensterschool Stadspark. Daarbij is e.e.a. organisatorisch en financieel lastig haalbaar. Gepleit werd voor een scenario dat het meest in de buurt komt van scenario II: vrijwillige deelname aan het naschoolse deel en een heldere regie vanuit onderwijs. Interdisciplinaire samenwerking tussen de kernpartners Onderwijs, Opvang en Welzijn is daarbij cruciaal. Ook zullen de pedagogische pijlers in het vervolgtraject verder moeten worden uitgewerkt.

In het algemeen waren de experts zeer te spreken over de ambities en de behaalde resultaten tot nu binnen het project GiC. Vooral het enthousiasme werd geroemd, maar ook werd er gewaarschuwd dat zo'n proces niet te snel moet gaan. Stap voor stap werken aan vernieuwing is erg belangrijk.

Lectoraat Integraal Jeugdbeleid
Postbus 70030
9704 AA Groningen
Tel: 050 - 595 7773